

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

**ВІДОБРАЖЕННЯ УГОРСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ МОВНИХ КОНТАКТІВ У
МОВОВЖИВАННІ МЕШКАНЦІВ СЕЛА ДЕРЦЕН МУКАЧІВСЬКОГО РАЙОНУ**

Кукрі Жофія Василівна

Студентка IV го курсу

Освітня програма: 014 Філологія «Мова і література угорська»

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Газдаг Вільмош Вільмошович,
доктор філософії, доцент

Завідувач кафедри філології:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габілітований, доцент, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота
ВІДОБРАЖЕННЯ УГОРСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ МОВНИХ
КОНТАКТІВ У МОВОВЖИВАННІ МЕШКАНЦІВ СЕЛА ДЕРЦЕН
МУКАЧІВСЬКОГО РАЙОНУ

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

Освітня програма: 014 Філологія «Мова і література угорська»

Кукрі Жофія Василівна

Науковий керівник: **Газдаг Вільмош Вільмошович,**
доктор філософії, доцент

Рецензент: **Кормочі Золтан Золтанович,**
доктор філософії, доцент

Берегове

2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

**A MAGYAR-UKRÁN NYELVI KAPCSOLATOK
TÜKRÖZŐDÉSE A DERCENI LAKOSOK
NYELVHASZNÁLATÁBAN**

Szakedolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Kukri Zsófia

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 014 Filológia «Magyar nyelv és irodalom»

Témavezető: Dr. Gazdag Vilmos,

PhD, docens

Recenzens: Dr. Karmacsi Zoltán,

PhD, docens

ЗМІСТ

I. ВСТУП.....	6
II. ДВОМОВНІСТЬ ТА МОВНЕ ЗАПОЗИЧЕННЯ	7
2.1 Продвомовність	7
2.2 Про мовне запозичення	9
III. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПУНКТУ ДОСЛІДЖЕННЯ	11
IV. ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ	13
4.1 Мета дослідження та гіпотези.....	13
4.2 Процес дослідження	13
V. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	15
5.1 Про розкриття даних	15
5.2 Відносини респондентів до запозичених слів	17
5.3 Результати завдань з ідентифікації зображень	19
5.4 Значення запозичених слів	28
5.5 Ідентифікація описів.....	31
5.6 Запозичені слова, вказані респондентами	34
VI. ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	40
РЕЗЮМЕ	42
ДОДАТКИ	43

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS	6
II. A KÉTNYELVŰSÉG ÉS A KÖLCSÖNZÉS	7
2.1 A kétnyelvűségről.....	7
2.2 A kölcsönzésről	9
III. A KUTATÓPONT BEMUTATÁSA.....	11
IV. A KUTATÁSRÓL.....	13
4.1 Kutatásom célja és hipotézisei	13
4.2 Kutatásom menete	13
V. A KUTATÁS EREDMÉNYEI.....	15
5.1 Az adatközlőkről	15
5.2 Az adatközlők kölcsönszavakhoz való viszonya.....	17
5.3 Képzazonosítási feladatok eredményei	19
5.4 Kölcsönszavak jelentésének megadása.....	28
5.5 Körülírások azonosítása	31
5.6 Az adatközlők által megadott kölcsönszavak	34
VI. ÖSSZEFOGLALÁS.....	39
IRODALOMJEGYZÉK	40
PE3IOME	42
MELLÉKLETEK	43

I. BEVEZETÉS

Szakedolgozatom témája A magyar-ukrán nyelvi kapcsolatok tükröződése a derceni lakosok nyelvhasználatában.

Kárpátalja 1945-ben a Szovjetunió részévé vált, mely a kétnyelvűség folyamatát idézte elő, hiszen az orosz nyelvet használták nap mint nap, sőt a médiából is rengeteg kifejezést hallottak, melyeket beépítettek nyelvhasználatukba. Aztán pedig 1991-től független Ukrajnaként az ukrán nyelv vált az ország hivatalos nyelvévé. Mivel Kárpátalján több nemzetiség, így több nyelv is érintkezik mai napig is egymással, tehát érdemes megvizsgálni, hogy hogyan hatnak ezek a szláv nyelvek a magyarra (Csernicskó, 1995:129-130; 1997:89). A nyelvek egymásra való hatása mellett a magyar és ukrán nemzetiségű emberek megismerhetik egymás kultúráját, szokásait is.

Kutatásom céljából azt tűztem ki, hogy megállapítsam, mennyire ismerik és használják szülőfalumban a szláv eredetű szavakat, kifejezéseket.

Úgy gondolom, hogy kutatásom témája ma is aktuális, hiszen akármilyen korosztályt nézünk, minden Dercenben élő ember szókincsében jelen vannak a kölcsönszavak, a másodnyelvi elemek, s elkerülhetetlen az ezekkel való találkozás. Sokféle ember létezik, ezért különböző hozzáállásokkal, megnyilvánulásokkal találkozhatunk a másodnyelvi elemekkel kapcsolatban.

II. A KÉTNyelVŰSÉG ÉS A KÖLCSÖNZÉS

2.1. A kétnyelvűségről

Feltehetjük azt a kérdést ma is, hogy kit nevezünk kétnyelvűnek. Ez egy máig vitatott kérdés.

A kétnyelvűség két nyelv kapcsolatából adódik, s szinte nincs is olyan ország, amelyben csak egy nyelvet használnának. Kárpátalján a kisebbségi kétnyelvűség terjedt el, ami azt jelenti, hogy itt a magyarok kisebbségként vannak jelen a többségben lévő ukrán nemzetiségűekhez képest. A nyelvet használni kell annak érdekében, hogy fennmaradjon, s nálunk, Kárpátalján ez nem a legegyszerűbb a kétnyelvűség miatt. Az ukrán és orosz szavak beékelődtek a kárpátaljai magyarok beszédébe, s kevesebb az olyan eset, amikor magyar szavakat használnak az ukrán ajkúak. Sokan azt gondolják, hogy a kétnyelvűek közé csak azok tartoznak, akik két nyelvet beszélnek, s ez így egyértelmű is lehetne. Valójában azokra mondhatjuk, hogy kétnyelvűek, akik két nyelvet megfelelően tudnak használni, s helyzethez igazítva tudják e nyelveket beszélni, illetve azok is kétnyelvűek, akik nap mint nap két nyelvet használnak akár szóban vagy írásban. De ettől elvonatkoztatva azokat is kétnyelvűnek tekintjük, akik ritkábban használják egyik vagy másik nyelvet, vagy már évek óta nem használják a kettő közül az egyik nyelvet. Ide tartoznak még azok az egyének is, akik vagy csak olvasni vagy csak írni tudnak egy másik nyelven az anyanyelvükön kívül, vagy esetleg jól értik azt a nyelvet, de nem beszélnek (Beregszászi – Cserniczkó, 2003:28, 35; Crystal, 1998:451; Cserniczkó, 1998:195; 2010:35, 37; Gazdag, 2018:11; 2021:14; Karmacsi, 2007:12; Márku, 2013:19).

A kétnyelvűség fogalmai közé tartoznak a másodnyelv és idegen nyelv fogalmak. A másodnyelv vagy környezeti nyelv az a nyelv, melyet egy adott környezetben az emberek az anyanyelvük mellett használnak. Az idegen nyelv pedig az a nyelv, melyet egy-egy közösség néhány tagja elsajátított és bizonyos szituációkban használják e nyelvet. Kárpátalján az ukrán és az orosz nyelv környezeti nyelvnek számít, az angol, német pedig idegen nyelvként jelenik meg (Cserniczkó, 1998:195-196).

Skutnabb-Kangas szerint a kétnyelvűséget több tényező határozza meg. Az egyik ilyen tényező a származás, mely szerint egy személy a családjában a kezdetektől fogva tanul két nyelvet szüleitől, családtagjaitól (vegyes családok), akár kommunikációs céllal. Meghatározó tényező a belső azonosulás, mely során az egyén kétnyelvűnek tartja magát, s azonosul a két nyelv részeivel, a külső azonosulás által pedig a külvilág tartja kétnyelvűnek

az illetőt. A következő tényező a nyelvtudás szintje, mely alapján a beszélő tudhatja tökéletesen mindkét nyelvet, esetleg használhatja azokat kommunikációja során, vagy esetleg részben ismeri a másik nyelv szerkezetét és kapcsolatba került azzal. A funkció szempontjából pedig vannak olyan egyének, akik tudják, mikor melyik nyelvet használják különböző szituációknak megfelelően (Beregszászi – Cserniczkó, 2003:29; Karmacsi, 2007:15-16; Skutnabb-Kangas, 1997:17).

A kétnyelvűséggel a nyelvészet, szociológia, szociolingvisztika, pszicholingvisztika, kommunikációkutatás és egyéb tudományok foglalkoznak. Egy közösséget akkor nevezhetünk kétnyelvűnek, hogyha a beszélők a mindennapi kommunikációs szituációjukban két nyelvet használnak (Márku, 2013:17,19).

A kétnyelvűség kialakulhat politikai oknál fogva, amikor kitelepítések, megszállások vannak egy területen belül, így az embereknek muszáj megtanulniuk az adott terület domináns nyelvét. Így van ez velünk, kárpátaljai magyarokkal is. Adódhatnak vallási okok, mely során egy népcsoport elhagyja hazáját egy vallásért, s az új hely nyelvét meg kell tanulnia. A kulturális okok is lehetővé teszik azt, hogy egy népcsoport egy új kultúra megismerésének vágyával megtanulja az adott nép anyanyelvét. Az oktatás, mint ok jelen van az emberek életében, amikor egy új nyelvet azért tanulnak meg, mert saját céljuk kitűzése által ezzel a nyelvvel sok mindent elérhetnek, jobban boldogulhatnak. A gazdasági indok lehetővé tette a működőképes gazdasági kapcsolatokat. A természeti jelenségek, pedig szintén okként szolgáltak, hiszen az emberek egy nagyobb csapás esetén áttelepültek egy olyan helyre, ahol kénytelenek voltak megtanulni az adott ország nyelvét (Beregszászi – Cserniczkó, 2003:43-44).

Fontos, hogy a kárpátaljai magyarság körében az additív (hozzáadó) kétnyelvűség legyen elterjedve, mely által értékes marad a magyar nyelv, magas presztízzsel rendelkezik. Jó például szolgálnak a kétnyelvű hirdetések, kétnyelvű étlapok, kétnyelvű plakátok. Ezzel ellentétben a szubtraktív (felcserélő) kétnyelvűség által a magyar nyelv elveszíti értékét (Cserniczkó, 2010:50, 53; Kontra, 2013:8).

Az emberek nagyrésze rossz szemmel tekint a kétnyelvűségre, s nem tartják helyénvalónak az idegen szavak használatát, mert szűk látókörűek, és nem látják, hogy nemcsak a felcserélő szemlélet lehet jelen a kétnyelvű beszélőknél. A kétnyelvűséghez való negatív hozzáállás megjelenik a hétköznapi élet színterein: az iskolában, a boltokban, hivatalos helyeken. De rengeteg haszna van a kétnyelvűségnek, mivel előnyt jelent egy idegen nyelv tudása, vagy az ország államnyelvének használata (Kontra, 2013:1-6).

2.2. A kölcsönzésről

Kölcsönzés által egyik nyelvből a másikba átkerülnek szavak, kifejezések. Ez a folyamat a népek egymás melletti élésében mutatkozik meg. A kölcsönzés alkalmával a kétnyelvű egyénnek jól kell ismernie azt a nyelvet, melyből átvesz különböző szavakat, kifejezéseket (Gazdag, 2018:13; Márku, 2013:29).

A kölcsönzésnek több típusa is elterjedt:

1) *Direkt kölcsönzés*, amely által szándékosan használják az átadó nyelv szavait.

Ide tartoznak a szókölsönzések, a szó szerkezetek kölcsönzései (például közmondások), tulajdonnevek kölcsönzései hangalakváltozással, betűkölsönzés, hangalakkölsönzés, áljövevényszó.

A direkt (közvetlen) kölcsönzések közé tartozik a bulocska (zsömle), szok (gyümölcsle). A hangalakkölsönzésekre jó példaként szolgál az infarkt (infarktusz), sláng (slag), dokument (dokumentum).

2) *Indirekt kölcsönzés*, melyhez tartozik a tükörszavak használata, a jelentéskölsönzés, a stíluskölsönzés, illetve a hiperpurizmus.

Jentéskölsönzés alkalmával a magyar nyelvi elem egy új jelentéssel gazdagodik. Például a tanító szó nemcsak az alsó osztályban tanító pedagógusok megnevezése lehet, hanem a felső osztályban oktatóké, és egyetemi tanároké is.

A tükörszavakhoz tartoznak azok a szavak, melyek a másodnyelv hatására jöttek létre szó szerinti fordításban. Például: leadja a vizsgát (leteszi a vizsgát), átfordít egy szöveget (lefordít egy szöveget).

Hiperpurizmus során a beszélők tudatosan kerülni próbálják a kölcsönzések, a másik nyelvből származó elemek használatát.

3) *Hibrid kölcsönzés*, amely nem más, mint a közvetett és közvetlen kölcsönzés keveréke, vagy más néven részfordítás. Tehát olyan összetett szavak tartoznak ide, melynek egyik része közvetett kölcsönzés, a másik része pedig magyar nyelvi elem. Ilyen például a főszesztra (főnövér) szavunk vagy a paszportszám (személyigazolvány száma), povorotnyiklámpa (indexlámpa), stb. (Gazdag, 2018:13-15; 2021:15-16, 149-150; Márku, 2013:30).

A kölcsönzések csoportosíthatjuk kronológiai szempontok szerint. Ide két csoport tartozik: a régi ukrán vagy ruszin szavak és az új ukrán vagy ruszin szavak,

kifejezések. A régi kifejezések a XII. századtól a XX. századig honosodtak meg, az újabb elemek pedig 1945 után (Gazdag, 2021:143).

Az etimológiai megoszlás szerint egyes szláv kölcsönszavak valamilyen más nyelvből erednek.

Az átadó nyelvek szerinti osztályozásban viszont a kárpátaljai magyar nyelvet éri ukrán, orosz, ukrán/orosz vagy hibrid hatás.

Ha a szófaji eloszlást nézzük, akkor beszélhetünk főnevekről, igékről, melléknevekről, határozószókról, főnévi igenevekről, melléknévi igenevekről, kettős szófajú szavakról.

Különböző fogalmak köré is csoportosíthatók a kölcsönszavak: egyház vagy vallás, állami élet, földművelés, állattenyésztés, mesterségek, hajózás, hadi élet, család, ház, étkezés, öltözködés, tárgyak, növények, egyéb (Gazdag, 2021:143-147).

A kölcsönszavak használatának számos oka lehet. Talán a legismertebb vagy legfőbb ok a megszokás, mely során a kétnyelvű közösségben élő emberek másodnyelvi elemeket használnak mindennapi kommunikációjukban. (Csernicskó, 1995:139-140; Gazdag, 2021:19).

A kényelemszeretet, a gyors beszédtempó, az adott szónak a másik nyelven való ismertté válása vagy éppen egyszerűsége, hivatalos helyeken való használata, esetleg a nyelvi igénytelenség is oka lehet a kölcsönszavak használatának (Gazdag, 2021:19; Kótyuk, 1991:66-69).

Egyéb okokként felmerülhet az, hogy a másik nyelvből átvett szavaknak nincs magyar megfelelőjük, vagy épp hangalakjukat tekintve jobban hangoznak, könnyebb a kimondásuk, vagy épp érdekesebb kiejtés társul hozzájuk, mint a magyar megfelelőjükhöz. Egyik nép tanul a másiktól, s ebből kifolyólag sok másodnyelvi elem kerül be nemcsak a szóbeli, hanem az írásbeli nyelvhasználatba is. (Benő, 2004:151-153; Gazdag, 2021:19-20)

A laikusok közül sokan úgy gondolják, hogy a kölcsönszavakat néha könnyebb vagy rövidebb kimondani, mint egy-egy magyar szót, illetve megszokásból használják a legtöbb szláv kifejezést. Egy-egy másodnyelvi elem magyar megfelelője sokszor nem is jut eszükbe (Gazdag, 2021:21).

III. A KUTATÓPONT BEMUTATÁSA

1. kép. Dercen

2. kép. Dercen címere

Dercen község Munkácsról délre található, a Szernye mocsár északi részén, a Kerek-hegy lábánál fekszik. A faluról fennmaradt egy 1060 körül kiállított oklevél, amelyben Dersyn néven van említve. A község neve a régi magyar Derse személynévből származik (Botlik – Dupka, 1993; Lajos 2012).

Az egyik legnépesebb kárpátaljai magyar községként tartható számon ezen a területen. Legelőször egy 1321. évi okmányban említik a krónikák. Különböző fejedelmek birtoka, majd a Széni család és a Pálócziak tulajdona. A XVI. század során a Dobó, Beniczki, Csatók, Forgács és a Munkácsy családok birtokai helyezkedtek el itt. Weisz János, neves orvos 1793-ban birtokot kapott itt, s nevét Dercsényire változtatta. Sokat tett a falu fejlődéséért életében (Kopasz, 2015; Lajos, 2012).

Dercen község lakói korán áttértek a református hitre. 1593-ban keletkezett a református egyház, az egyházkönyvet pedig 1773 óta vezetik. A 2001-es népszámlálás adatai szerint Dercennek 2793 lakosa van, ebből 2727 magyar (Molnár–Molnár D., 2005).

A falu központjában álló templom 1810 és 1834 között épült. E nagy nevezetességen kívül több emlékmű készült. 1938-ban emlékművet emeltek a temetőben az első világháborúban elesett 44 derceni katona tiszteletére. 1989-ben kopjafát állítottak a temetőben a sztálinizmus áldozatainak emlékére. A KMKSZ derceni szervezete 1989-ben alakult meg.

Dercen kulturális élete fejlett, nevezetességei közé tartozik a néptáncegyüttes. Bartók Béla gyűjtött itt népdalokat fonográf segítségével, tehát a falu népdalkultúrája jelentős (Botlik – Dupka, 1993; Lajos, 2012).

Van egy magyar tannyelvű iskola és óvoda is a falunkban.

Falunk büszkesége a hegy tetején található Emlékpark, melyen található a 25 m magas kereszt is. Ez jelzi a II. világháborúban elhunyt katonák nyughelyét.

Nevezetessége még falunknak a Derceni Önkéntes Tűzoltóság, amely 2005-ben alakult, akik számos esetben tudnak segíteni az embereken. A faluban van egy Itaka nevezetű étterem, melyben számos rendezvény bonyolítanak le. Említésre méltó még a falu elején található kenyérgyár, ahol nap mint nap friss kenyeret sütnek.

Dercenben él Fodor Géza, magyar költő, akinek számos verse, fordítása jelent meg.

Falunkban sportkomplexumot is építettek 2020-ban. Ez a létesítmény Kárpátalján egyedülálló, mely magába foglal több műfüves pályát, egy nagy kollégiumot, tornatermet. Egy bentlakásos sportiskola ez tulajdonképpen, mely mellett egy közel 1000 férőhelyes stadion is van. Így kerültek falunkba egyrészt más nemzetiségű emberek újabban, mivel ezek a focisták is Ukrajna különböző területeiről érkeztek.

IV. A KUTATÁSRÓL

4.1. Kutatásom célja és hipotézisei.

A kutatásom célja az volt, hogy megtudjam, mennyire ismerik és használják a kölcsönszavakat szülőfalumban, Dercenben.

Kutatásom megkezdése előtt felállítottam néhány hipotézist:

1. Minden dreceni ember ismer ukrán vagy orosz kölcsönszavakat.
2. A kutatásban résztvevő 15-18 évesek kevés ukrán vagy orosz kölcsönszó jelentését értik.

Ezt azért feltételeztem, mert manapság sok fiatal panaszkodik az ukrán nyelvre, hogy mennyire nehéz azt megtanulni és használni. Így azt gondoltam, hogy a kölcsönszavakat sem veszik át az adott nyelvből vagy az oroszból.

3. A 30 évnél idősebb emberek gyakrabban használják ukrán vagy orosz kölcsönszavakat, mint a fiatalabbak.

Úgy gondolom, a 30 évnél idősebb emberek már többször megfordultak hivatalokban, többet utaztak, több emberrel találkoztak, több tapasztalatuk van az ügyintézés kapcsán is, mint a fiatalabbaknak.

4.2. Kutatásom menete.

A kérdőívet dreceni lakosok töltötték ki többféle korosztályban: 15–18, 19–30, 31–45, 46–60 és 60 év fölöttiek. Az adatközlőkhöz való eljutása többféle módon történt: a fiatal korosztálynak, illetve a középkorúaknak (körülbelül 50 éves korig) Messengeren küldtem el, az ennél idősebbekhez pedig elmentem, vagy ők jöttek el hozzám, s az elmondott válaszaikat beírtam én a kérdőívbe. Válaszadóim rendkívül segítőkészek és érdeklődők voltak.

Válaszadóimat a kölcsönszavak használatáról kérdeztem, illetve használati gyakoriságáról.

A szláv kölcsönszavak használatának gyakoriságáról kérdeztem a kutatásban szereplő személyeket.

Három válaszlehetőséget adtam meg számukra az alapján, hogy kik körében lehet gyakoribb a kölcsönszavak használata:

1. Idősebbek körében
2. Fiatalabbak körében
3. Nem korhoz kötött

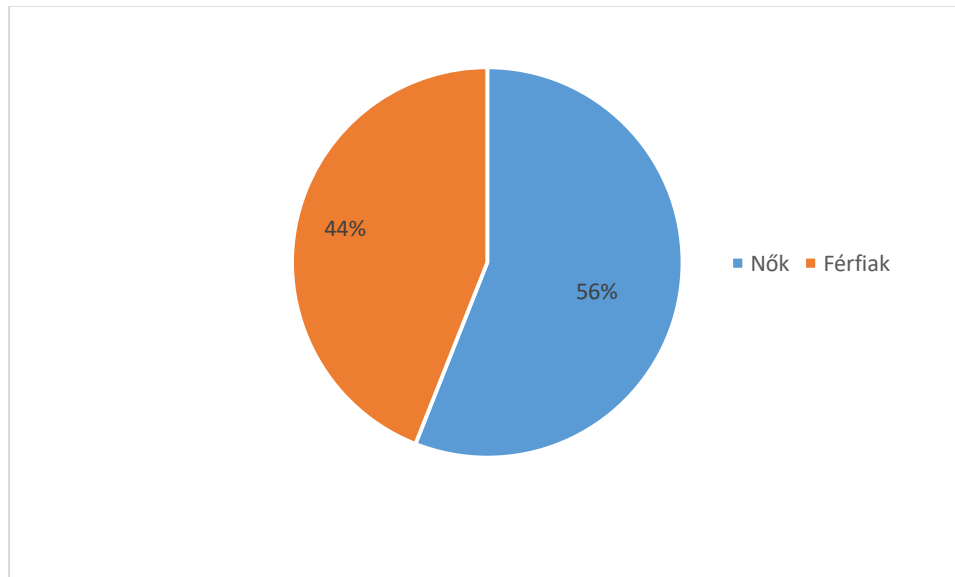
A kérdőív tartalmazott képzazonosításokat, az ezt követő feladatban le kellett írniuk az adatközlőknek néhány ukrán vagy orosz kölesönszó jelentését. A kérdőív utolsó részében pedig meg kellett nevezniük a körülírásban meghatározott dolgokat. Lezárásként pedig kibővíthették a kérdőívet olyan ukrán és orosz kölesönszavakkal, amelyeket ők is ismernek és használnak.

V. A KUTATÁS EREDMÉNYEI

5.1. Az adatközlőkről.

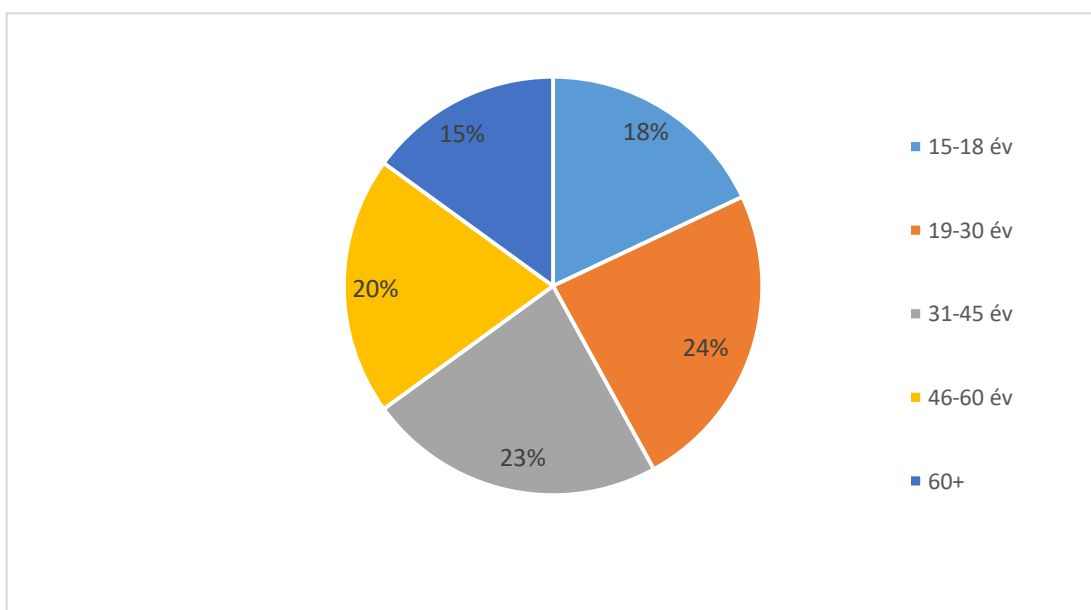
Kutatásom alatt 100 adatközlő segítette a munkámat. Kutatásomban a nemek szerinti felosztás alapján a nők 56 %-os arányban, a férfiak pedig 44 %-os arányban vettek részt.

1. ábra. Az adatközlők nemek szerinti megoszlása

A 15–18 évesek közül 18-an, a 19–30 évesek korosztályából 24-en, a 31–45 évesek közül 23-an, a 46–60 évesek közül 20-an, s a 60 év fölöttiek közül 15-en töltötték ki a kérdőívet.

2. ábra. A korosztályok megoszlása

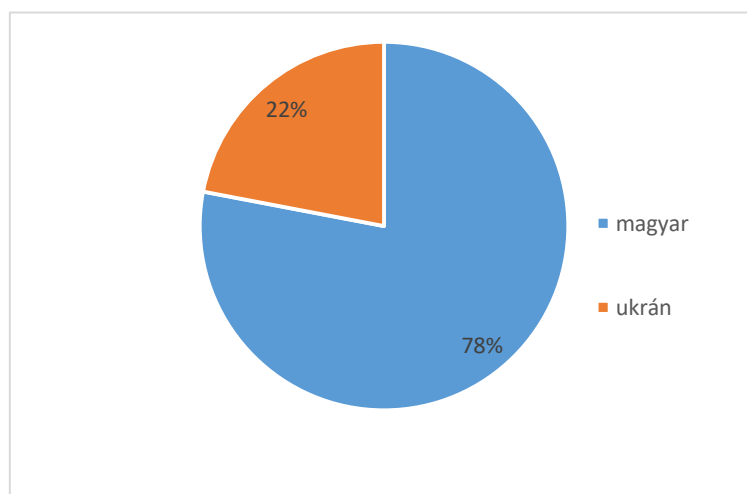
1. táblázat: Az adatközlők születési helye

Nº	Születési hely	Adatközlők száma
1.	Beregszász	2
2.	Bótrágy	1
3.	Dercen	80
4.	Fornos	3
5.	Gát	3
6.	Gut	1
7.	Gyöngyös	1
8.	Izsnýéte	1
9.	Munkács	5
10.	Nyíregyháza	3

Az adatközlők 80 %-a derceni születésű, a maradék 20% pedig más településekről származik. A Gyöngyösön és Nyíregyházán született emberek a 15-18 éves korosztályba tartoznak, így mint más településeken is, itt is az a tendencia érvényesül, hogy ők Magyarországon születtek a jobb egészségügyi ellátás miatt. Adatközlőim közül 96-an magyar anyanyelvűnek vallották magukat, 3-an ukrán anyanyelvűnek, egy adatközlő pedig az anyanyelvűnek tekintette a magyart, az ukránt és az orosz is.

Magyar nemzetiségűnek 78-an vallották magukat. Ukrán nemzetiségűnek 22-en, bár úgy gondolom, ha nem is mindenki, de sokan összekeverik az állampolgárság fogalmát a nemzetiséggel.

3. ábra. Az adatközlők nemzetisége

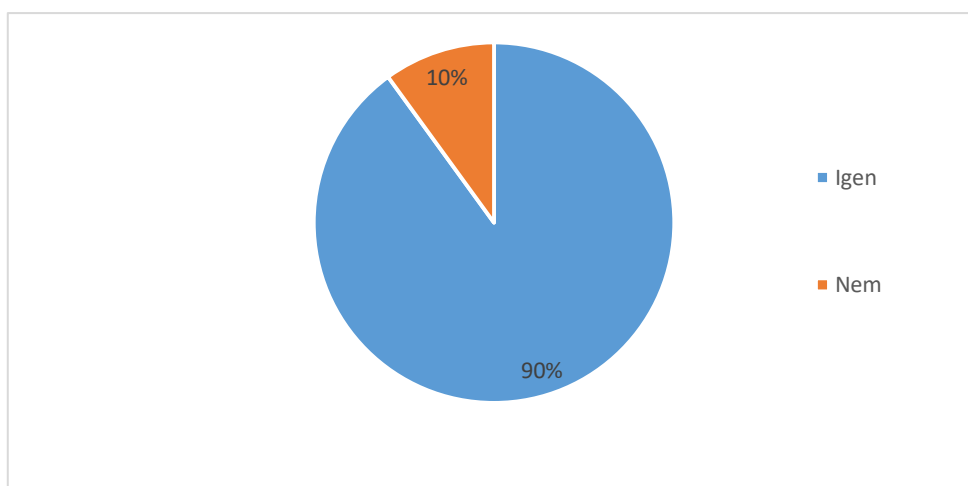

Érdeemes megnézni már a kutatás elején, hogy hányan használnak orosz és ukrán kölcsönszavakat beszédükben a megkérdezettek közül.

5.2 Az adatközlők kölcsönszavakhoz való viszonya.

Tehát a megkérdezett emberek 90%-a használ ukrán és orosz kölcsönszavakat a beszédében. A következő kérdésre bővebben lehetett válaszolni azzal kapcsolatban, hogy miért használjuk ezeket a szavakat.

4. ábra. Ön használ-e az orosz vagy ukrán nyelvből származó szavakat a magyar beszédében?

Azok közül, akik nemmel válaszoltak erre a kérdésre, az indoklásban mégis volt, hogy azt írták:

„Azért mert Kárpátalján élünk és az ukrán nyelvet mindenki meg tanulta az idős családtagjaink közül és meg szokásból mindenki használja ezeket a szavakat.” – [19-30 éves_Férfi]

Nagyon sokan válaszolták azt, hogy megszokásból használjuk a kölcsönszavakat: *„Megszokàs, mivel Ukràn közössègben èlünk”* – [15-18 éves_Nő]

Többen utaltak arra, hogy könnyebben jut eszükbe sokszor az átvett kölcsönszó, mint az annak megfelelő magyar, tehát kényelemszeretetből használnak kölcsönszavakat: *„Nèha hamarabb eszünkbe jut, mint a magyar szó, így ezzel helyettesítjük.”* – [19-30 éves_Nő]; *„Mert könnyebb kifejezni ezzel magamat egy egy szituációban.”* – [31-45 éves_Nő]; *„Mert esetleg szakszò és nem tudom a magyar megfelelójét”* – [31-45 éves_Férfi]; *„Mert ha több nyelvet tudunk, akkor azok néha keverednek”* – [46-60

éves_Férfi]; „Mert ebben a környezetben, Kárpátalján jobban megértjük egymást.” – [31-45 éves_Férfi]

Vannak, akik szerint ez kulturális örökség: „Valószínűleg azért mert szüleink, nagyszüleink és elődeink életében az orosz és ukrán nyelv annyira megragadt, hogy bár anyanyelvük magyar volt jò néhány szót megtapadt generációkon keresztül, és mivel sokszor hallottuk mi is nem érezzük annyira idegennek őket.” – [19-30 éves_Nő]; „A kultúránk része” – [15-18 éves_Nő]; „Mert Kárpátalján több nemzet él együtt, és ez az együttélés a nyelvhasználatban is megmutatkozik.” – [19-30 éves_Férfi]

Voltak olyanok, akiknek kissé negatív színezetű volt a válasza, s nem használják a kölcsönszavakat: „Sajnos ránk ragadtak...” – [46-60 éves_Nő]

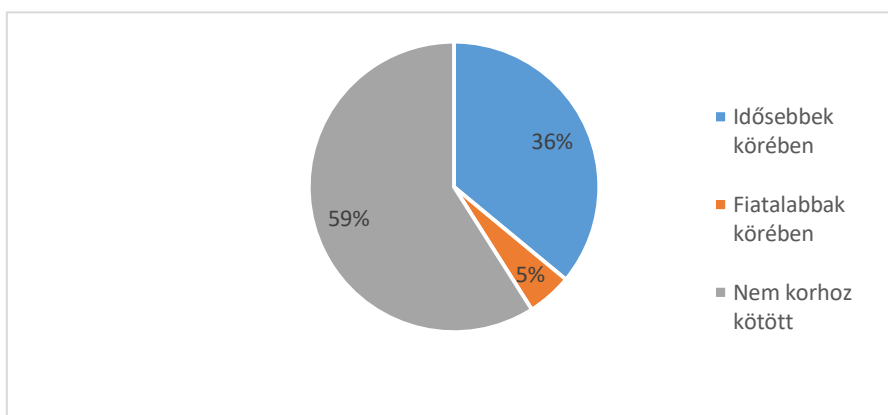
Olyanok is voltak, akik bár használják a kölcsönszavakat beszédükben, mégis rosszallóan tekintenek azokra: „Mivel a szláv népcsoport mellett élünk, és akarjuk vagy nem akarjuk néhány szavuk átragad ami beszédünkbe is.” – [19-30 éves_Nő]; „Környezet hatása, ragadvány szavak.” – [19-30 éves_Nő]

Néhány adatközlő úgy gondolta, hogy az őket körülvevő környezet hatása miatt használják ezeket a szavakat: „Mert a környező települések beszélnek az ukrán nyelvet, és átvettük tőlük.” – [19-30 éves_Nő]; „Mivel véleményem szerint nem rossz nyelv az ukrán és mégiscsak ukránjában lakunk... sőt nekem a családom egyik oldalról ukrán.” – [15-18 éves_Férfi]; „Szerintem azért, mert napi szinten hallottuk őket a körülöttünk élő, más nyelvet beszélő emberek szájából, és beleakkumuláltuk a beszédünkbe.” – [15-18 éves_Nő]

Mások viszont úgy gondolták, hogy azért használjuk ezeket a szavakat, mert már beépültek beszédünkbe, s annak részévé váltak: „Ezek a szavak már beépültek mindennapi beszédünkbe, úgy gondolom ennek több oka is van. Véleményem szerint, ide tartozik az etnikai sokszínűség, az orosz és ukrán kölcsönszavak használata, és a többnyelvűség.” – [15-18 éves_Férfi]

Azok az adatközlők, akik nem használnak kölcsönszavakat, ilyen indoklásokat írtak: „Ukrán közegben élünk, így elkerülhetetlen, hogy az emberek többsége ne használja, beépüljenek szókincsükbe.” – [31-45 éves_Nő]; „Azért használhatjuk mert nem jut eszünkbe annak a szónak a pontos magyar megfelelője, de van aki már megszokásból használja.” – [19-30 éves_Nő]; „Nem használom.” – [31-45 éves_Nő]

5. ábra: Ön szerint kik körében gyakoribb az ilyen szavak használata?

A legtöbben úgy gondolták, hogy nem korhoz kötött a kölcsönszavak használata (59%), de sokak véleménye szerint az idősebbek használnak inkább kölcsönszavakat (36%), ezt több válasz is igazolja, például: „*megszokásból így hallottuk szüleinktől, nagyszüleinktől*” – [31-45 éves_Nő], a maradék 5% pedig a fiatalabbak beszédében vesz észre gyakrabban kölcsönszavakat.

5.3. Képzonosítási feladatok eredményei

Ezután képfelismerés következett, melynek során az adatközlők kiválasztották a három megadott válasz közül azt a szót, amelyet ők használnak e dolgok megnevezésére.

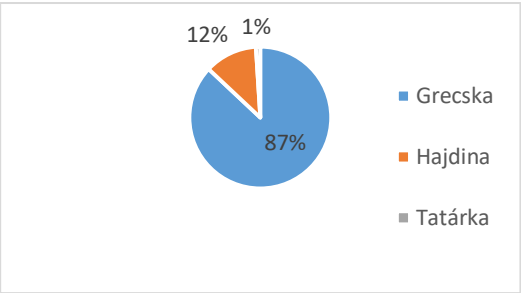
6. ábra. Képzonosítási feladat_1

Megadott kép	Az azonosítás eredményei										
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Válasz</th> <th>Arány</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Zsemle</td> <td>39%</td> </tr> <tr> <td>Zsömle</td> <td>23%</td> </tr> <tr> <td>Bulocska</td> <td>37%</td> </tr> <tr> <td>Egyéb</td> <td>1%</td> </tr> </tbody> </table>	Válasz	Arány	Zsemle	39%	Zsömle	23%	Bulocska	37%	Egyéb	1%
Válasz	Arány										
Zsemle	39%										
Zsömle	23%										
Bulocska	37%										
Egyéb	1%										

A megkérdezettek 39%-a a *zsemle* szót választotta, 23% a *zsömle* szót, 37% a *bulocska* szót, valamint 1% az egyéb választ választotta, a *buci* megnevezést írta le. Ennél a képnél tehát összeségében a magyar szavakat (*zsemle*, *zsömle*) gyakrabban választották, mint a *bulocska* szláv eredetű kifejezést. Ez azzal is magyarázható szerintem, hogy valószínűleg

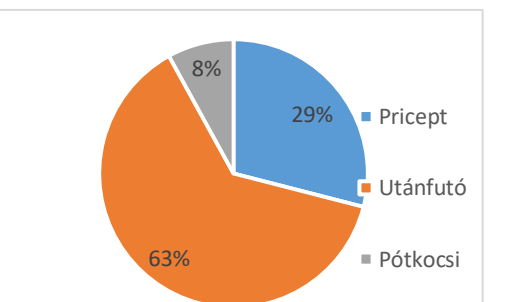
sokan külföldön dolgoznak, illetve tanulnak az adatközlők közül, s a *bulocska* kifejezést inkább mellőzik, mert Magyarországon ez kevésbé érthető.

7. ábra. Képzazonosítási feladat_2

Megadott kép	Az azonosítás eredményei								
	 <table border="1"> <caption>7. ábra. Képzazonosítási feladat_2 - Azonosítás eredményei</caption> <thead> <tr> <th>Kifejezés</th> <th>Arány</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Grecska</td> <td>87%</td> </tr> <tr> <td>Hajdina</td> <td>12%</td> </tr> <tr> <td>Tatárka</td> <td>1%</td> </tr> </tbody> </table>	Kifejezés	Arány	Grecska	87%	Hajdina	12%	Tatárka	1%
Kifejezés	Arány								
Grecska	87%								
Hajdina	12%								
Tatárka	1%								

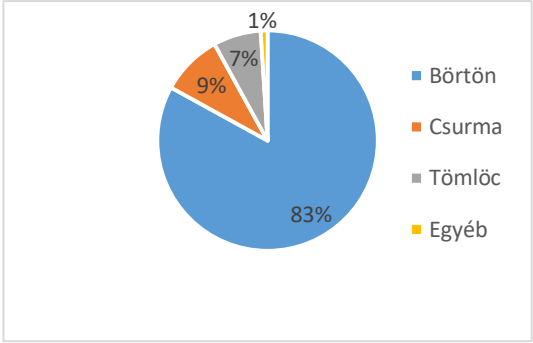
Az emberek 87%-a a *grecska* orosz eredetű megnevezést választotta, 12% a *hajdinát*, csupán 1% pedig a *tatárkát*, ami nálunk egyáltalán nem használatos. A *grecska* szó volt a legelterjedtebb választás, és ez a legtermészetesebb a környezetünkben.

8. ábra. Képzazonosítási feladat_3

Megadott kép	Az azonosítás eredményei								
	 <table border="1"> <caption>8. ábra. Képzazonosítási feladat_3 - Azonosítás eredményei</caption> <thead> <tr> <th>Kifejezés</th> <th>Arány</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Utánfutó</td> <td>63%</td> </tr> <tr> <td>Pricept</td> <td>29%</td> </tr> <tr> <td>Pótkocsi</td> <td>8%</td> </tr> </tbody> </table>	Kifejezés	Arány	Utánfutó	63%	Pricept	29%	Pótkocsi	8%
Kifejezés	Arány								
Utánfutó	63%								
Pricept	29%								
Pótkocsi	8%								

A leggyakoribb válasz itt az *utánfutó* volt (63%), amit valóban gyakran használnak a falunkban. Aztán a *pricept* szláv eredetű megnevezés következett (29%), s végül a *pótkocsi* (8%), ami szinte egyáltalán nem használatos kifejezés a falunkban.

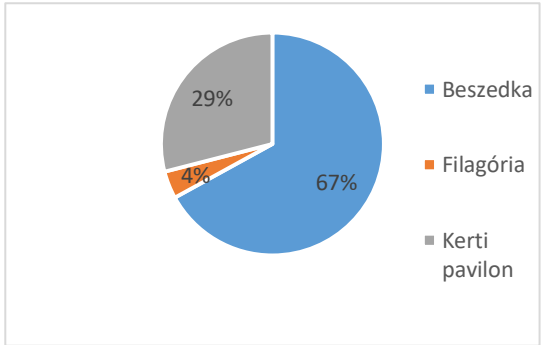
9. ábra. Képzazonosítási feladat_4

Megadott kép	Az azonosítás eredményei										
	 <table border="1"> <caption>9. ábra. Képzazonosítási feladat_4 - Azonosítás eredményei</caption> <thead> <tr> <th>Kategória</th> <th>Arány</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Börtön</td> <td>83%</td> </tr> <tr> <td>Csurma</td> <td>9%</td> </tr> <tr> <td>Tömlöc</td> <td>7%</td> </tr> <tr> <td>Egyéb</td> <td>1%</td> </tr> </tbody> </table>	Kategória	Arány	Börtön	83%	Csurma	9%	Tömlöc	7%	Egyéb	1%
Kategória	Arány										
Börtön	83%										
Csurma	9%										
Tömlöc	7%										
Egyéb	1%										

Ennél a képnél a legtöbb válasz (83%) a magyar megnevezés volt, a *börtön* köznyelvi változat. A *tömlöc* magyar szót azonban már kevesebben használták, mert nálunk ez a beszédben nincs igazán elterjedve.

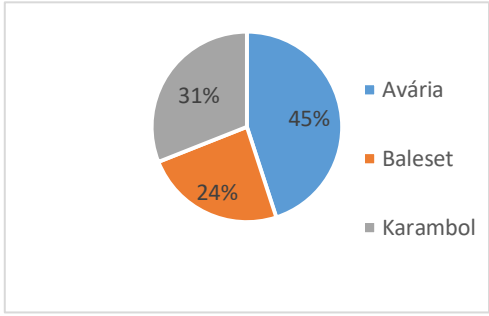
A *csurma* szláv eredetű megnevezést a megkérdezettek 9%-a használja, amely leginkább az idősebbek körében elterjedt. Volt egyéb válasz is ebben a mezőben, a *cella*.

10. ábra. Képzazonosítási feladat_5

Megadott kép	Az azonosítás eredményei								
	 <table border="1"> <caption>10. ábra. Képzazonosítási feladat_5 - Azonosítás eredményei</caption> <thead> <tr> <th>Kategória</th> <th>Arány</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Beszedka</td> <td>67%</td> </tr> <tr> <td>Kerti pavilon</td> <td>29%</td> </tr> <tr> <td>Filagória</td> <td>4%</td> </tr> </tbody> </table>	Kategória	Arány	Beszedka	67%	Kerti pavilon	29%	Filagória	4%
Kategória	Arány								
Beszedka	67%								
Kerti pavilon	29%								
Filagória	4%								

A megkérdezettek többsége (67%) az ukrán eredetű *beszedka* szót használja. A *kerti pavilon* magyar megfelelőjét 29%, valamint a *filagória* szót csupán 4%-uk használja, bár ez utóbbi nem sok ember beszédében használatos.

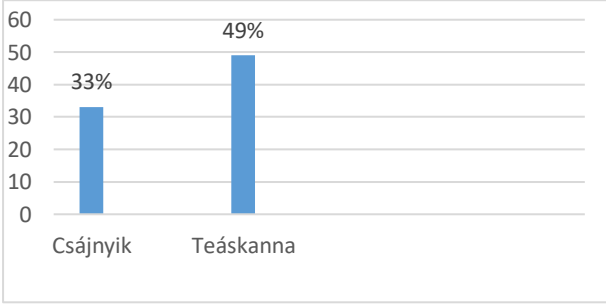
11. ábra. Képzazonosítási feladat_6

Megadott kép	Az azonosítás eredményei								
	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Kategória</th> <th>Arány (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Avária</td> <td>45%</td> </tr> <tr> <td>Baleset</td> <td>24%</td> </tr> <tr> <td>Karambol</td> <td>31%</td> </tr> </tbody> </table>	Kategória	Arány (%)	Avária	45%	Baleset	24%	Karambol	31%
Kategória	Arány (%)								
Avária	45%								
Baleset	24%								
Karambol	31%								

Ennél a kérdésnél nem volt túl nagy eltérés a válaszok között. A válaszadók 45%-a jelölte az *avária* orosz eredetű szót, amelyet valószínűleg gyakrabban hallanak itt, Ukrajnában akár egy híradóban. 24%-uk a *baleset* magyar szót jelölte meg, és 31% a *karambol* szót használta.

A továbbiakban az adatközlőknek egyedül kellett a képek alá írni a dolgok neveit, amelyek a képeken szerepeltek.

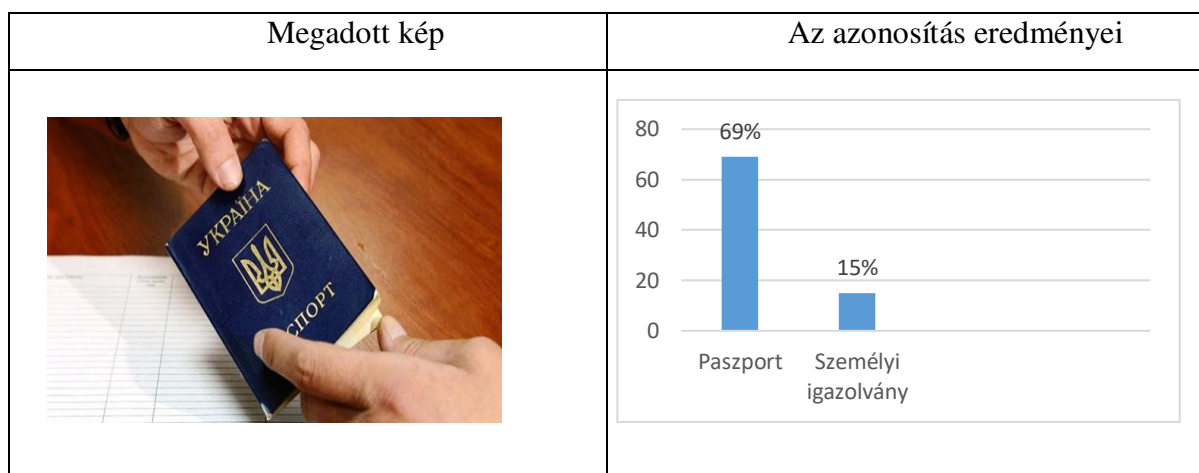
12. ábra. Képzazonosítási feladat_7

Megadott kép	Az azonosítás eredményei						
	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Kategória</th> <th>Arány (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Csájnnyik</td> <td>33%</td> </tr> <tr> <td>Teáskanna</td> <td>49%</td> </tr> </tbody> </table>	Kategória	Arány (%)	Csájnnyik	33%	Teáskanna	49%
Kategória	Arány (%)						
Csájnnyik	33%						
Teáskanna	49%						

Az adatközlők 49%-a a magyar *teáskanna* megnevezést írta a kép alá, a szláv eredetű *csájnnyik* szót pedig kicsit kevesebben, a válaszadók mintegy 33%-a írta. A 46-60 éves korosztályra, valamint a 60 év fölöttiekre volt jellemző a *csájnnyik* megnevezés használata, valószínűleg azért, mivel a Szovjetunióban éltek korábban.

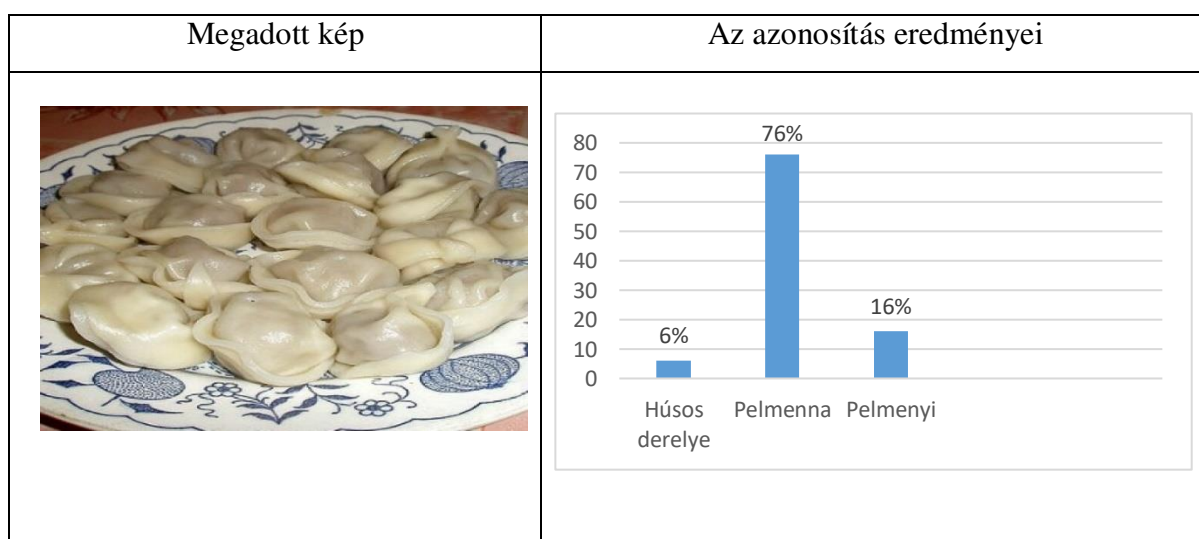
Voltak még ezektől a válaszoktól kissé eltérőbbek is, mint például a *teafőző*, *teáskancsó*, *kiöntő*. Néhány nem teljesen konkrét válasz is érkezett (*edény*, *vízforraló*).

13. ábra. Képezonosítási feladat_8

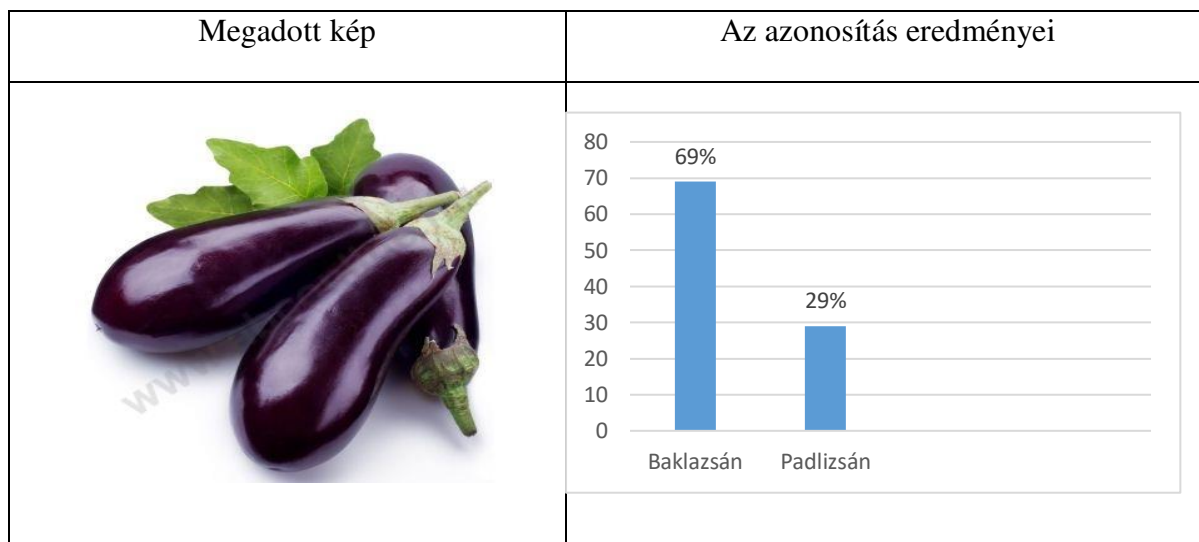
A *paszport* megnevezés volt itt a domináns (69%). Ez nem meglepő, mivel a beszélt nyelven ez a szó sokkal gyakoribb, mert Ukrajnában élünk és a hivatalos dokumentumaink ukránok, és így használják az emberek a hivatalos helyeken is. A *személyi igazolvány* magyar megnevezés már ennél jóval kevesebb arányban volt jelen. Ez valószínűleg azért lett itt használatos, mivel lehetőség nyílt a kárpátaljai magyarok részére, hogy kettős állampolgárságot, s ezzel együtt sokféle hivatalos iratot igényelhetnek Magyarországon, így ott „megtanulták”, hogy a *paszport* a *személyi igazolvány*. Ezen kívül az *útlevel* szó is megjelent, mert az ukrán útleveleken is szerepel a *паспорт* szó.

14. ábra. Képezonosítási feladat_9

E kép megnevezésénél a leggyakrabban használt szó a *pelmenna* volt, mivel falunkban ez a leggyakoribb megnevezése ennek az ételnek. A *pelmenna* szó másik változatát is páran megemlítették (*pelmenyi*). A Szovjetúnióban a húsos derelyét valóban *pelmenyinek* nevezték, tehát ez egy szláv eredetű étel, melyet ma is így hívnak. Kárpátalján az éttermek étlapján szerepel ez az étel. A magyar megnevezést csak a válaszadók 6%-a említette meg (*húsos derelye*). Érkezett két olyan válasz is, amely nem megnevezése az ételnek: *tortilla*, *várenyiki*.

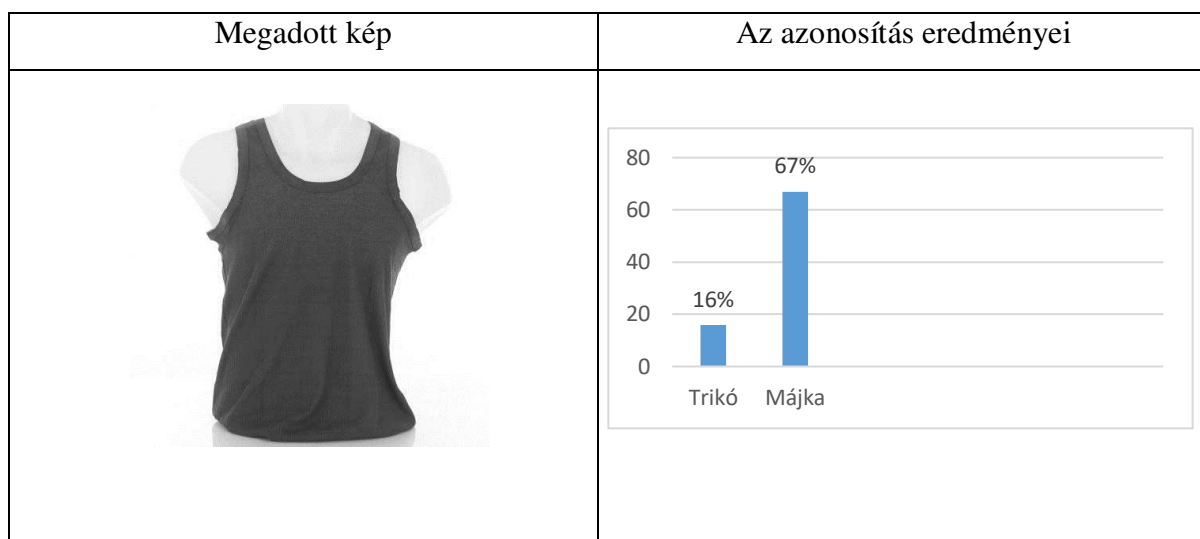
15. ábra. Képzonosítási feladat_10

E képzonosítási feladat eredményei alapján a szót két alakban használták: a *baklazsán* megnevezést 69%-ban, a *padlizsán* magyar megfelelőt pedig 29%-ban. Ez amiatt van, hogy a kárpátaljai magyar nyelvjárást erős szláv hatás érte, amely lehetett akár ukrán akár orosz, és így a magyar megfelelőket az emberek kiszorították a beszédükből. Érkezett nem konkrét válasz is, nem mindenki ismerte fel ezt a zöldséget.

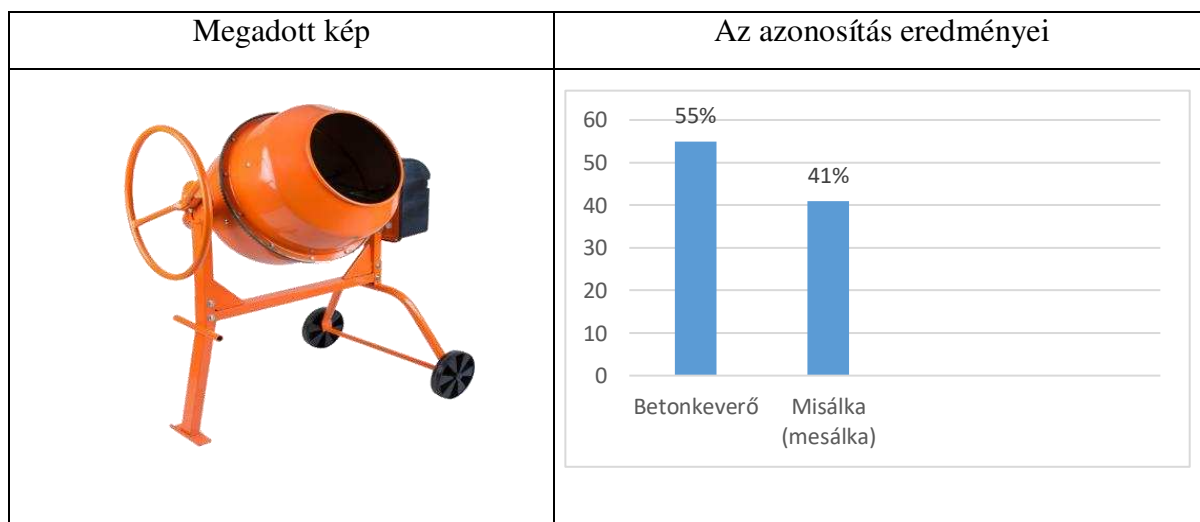

16. ábra. Képzazonosítási feladat_11

Az *atléta*, *póló* és *trikó* magyar megnevezések kevesebbszer fordultak itt elő, mint a *májka* ukrán megnevezés. Ez azt mutatja, hogy településünkön az emberek többsége az ukrán/orusz változatát használja e szónak, ez az elterjedtebb. A lakosság szókészletében ez van elsőbb helyen. Jelen volt még itt az *ingváll* kifejezés és idegen eredetű megnevezésként a *dressz* szó.

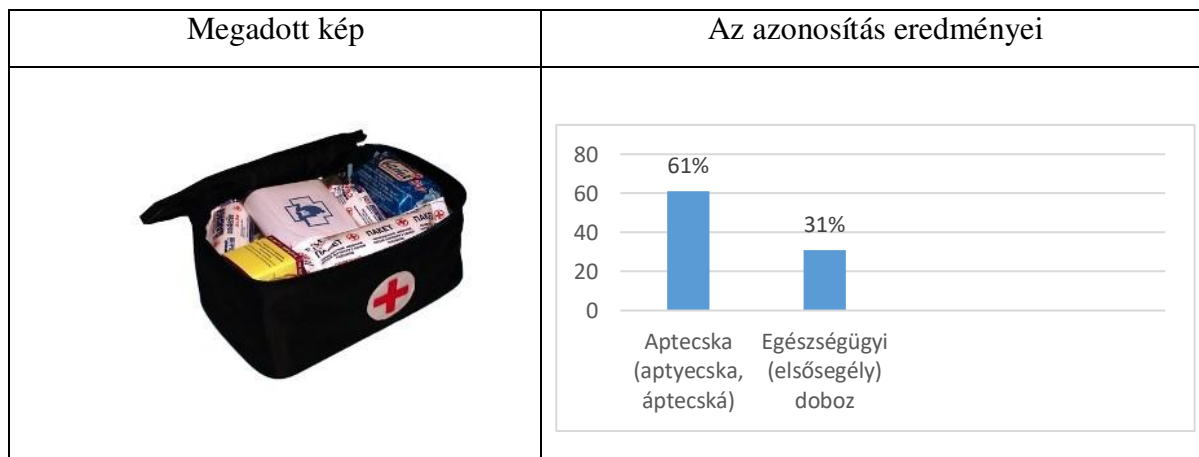
17. ábra. Képzazonosítási feladat_12

Ezen az ábrán látszik, hogy ennél a képnél az emberek 55%-a használta a magyar *betonkeverő* szót, 41%-uk pedig a *misálka (mesálka)* ukrán eredetű szót, valamint 3%-ban fordult elő a *malterkeverő* szó, s 1%-ban a *nem tudom* válasz.

A képzonosítás eredményeként láthatjuk, hogy leginkább a magyar megfelelőket használták az emberek, bár nem sok az eltérés a két válasz között. Ezek szerint jól ismerik a szláv eredetű szót is, meg a magyart is.

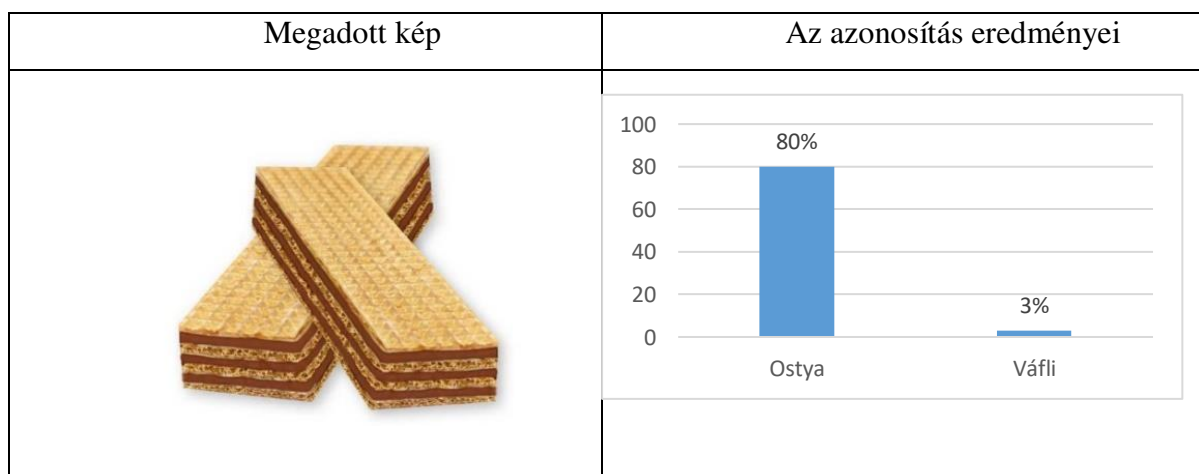
18. ábra. Képzonosítási feladat_13

A legtöbb megnevezés a szláv eredetű *apteczka* szó volt, s annak változatai: *aptyecska*, *áptecská*. Ehhez viszonyítva a magyar megnevezések kisebb arányban voltak jelen: az *egészségügyi (elsősegély) doboz* 31%-ban, az *elsősegély csomag* pedig 8%-ban.

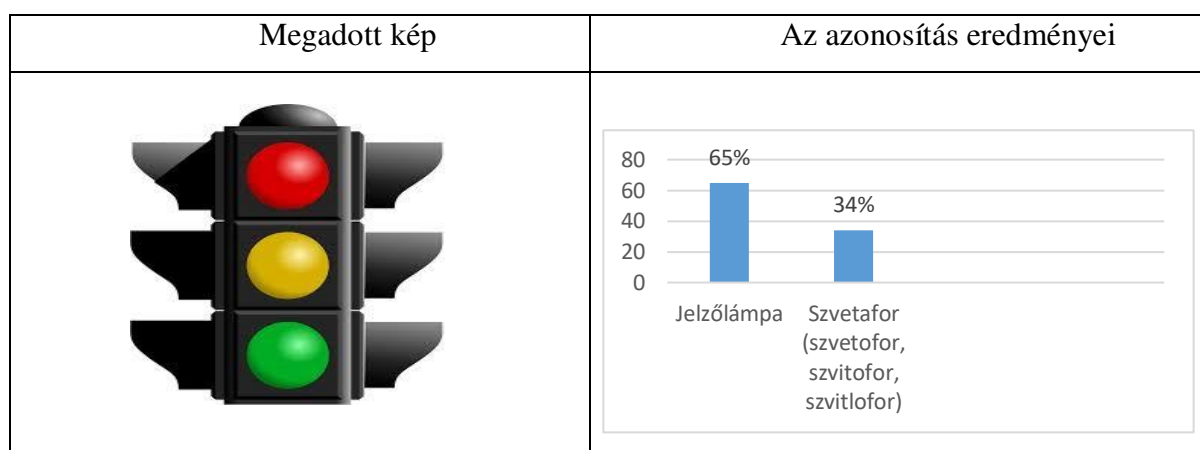
Nem meglepő, hogy az itt élők anyanyelvi kommunikációjukban másodnyelvi elemet használnak a magyar nyelvi változatokkal együtt.

19. ábra. Képzonosítási feladat_14

Az *ostya* megnevezés volt a legtöbb ennél a képnél (80%), ezt követte 13%-ban az „*oscsa*”, majd a *nápolyi* 4%-kal. Érdekes módon a szláv eredetű *váfli* kifejezést csupán a megkérdezettek 3%-a használja.

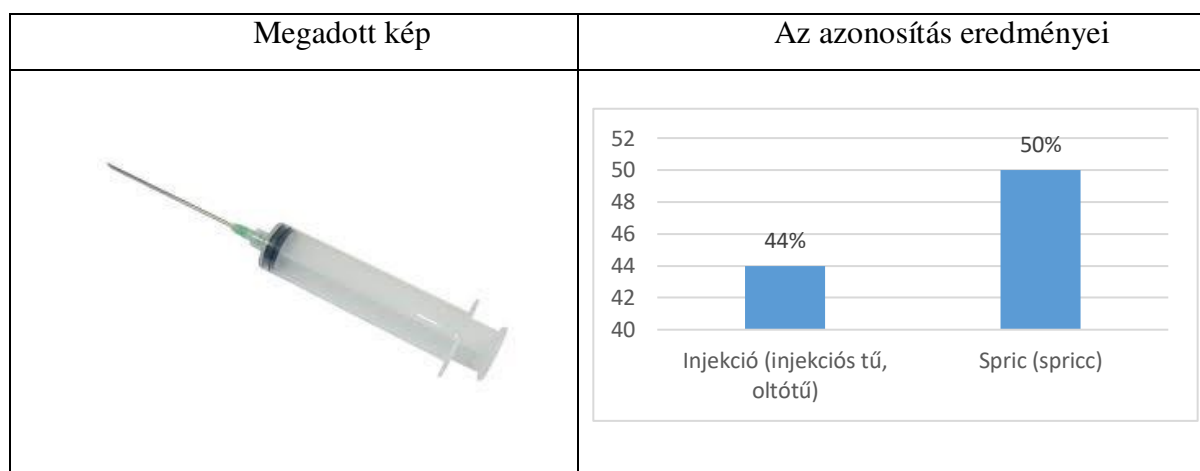
20. ábra. Képzazonosítási feladat_15

A magyar *jelzőlámpa* kifejezés használata volt a legjellemzőbb a kérdőívet kitöltők között. A *szvetafor*, *szvetofor*, *szvitofor* kifejezések kevesebbszer voltak jelen.

Valószínűleg a szláv kifejezés azért nem volt olyan gyakori adatközlőim között, mint a magyar, mivel a faluban nincs és nem is volt jelzőlámpa, így ezt nem sokan használják. 1%-ban volt jelen az *útirányító* kifejezés.

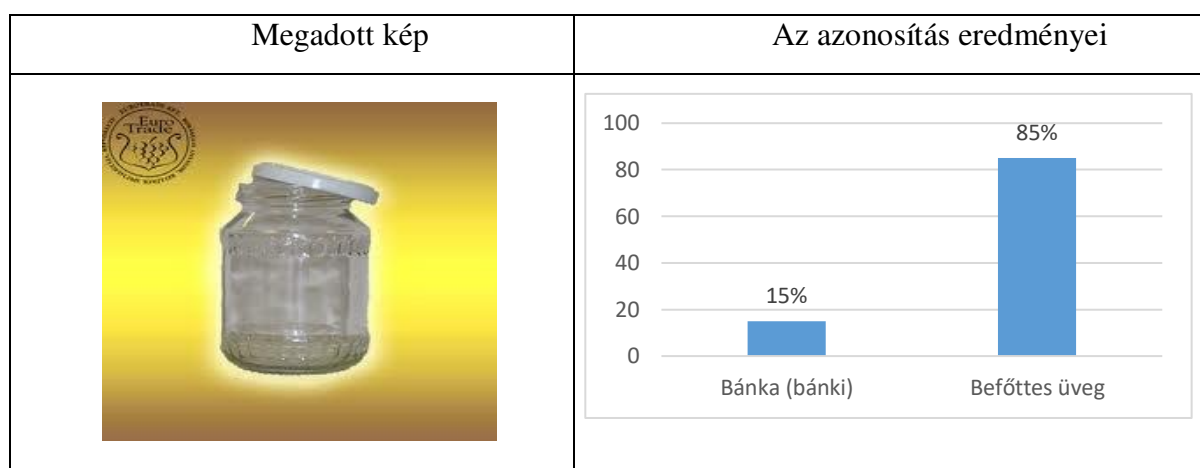
21. ábra. Képzazonosítási feladat_16

Az alábbi ábrán megmutatkozik, hogy a képen lévő tárgyra majdnem egyforma arányban (44% és 50%) írták az *injekció* magyar szót és a *spric* vagy *spricc* szláv eredetű szót. A maradék 6% pedig a *fecskendő* szót írta.

A *spric*, illetve *spricc* szavakat leggyakrabban a 31 év felettek írták, a fiatalabbaknál ez a kifejezés nagyon kevésszer fordult elő.

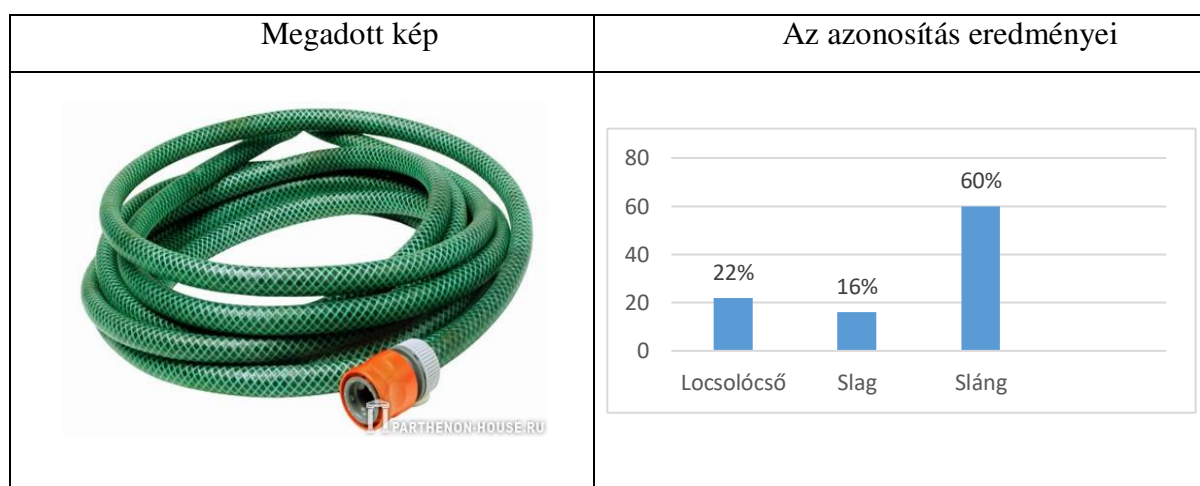
22. ábra. Képzazonosítási feladat_17

Ezen az ábrán jól látható, hogy a válaszadók nagyrésze (85%) a *befőttés üveg* megnevezést használta, a maradék 15% pedig a *bánka* vagy *bánki* szavakat.

Bár ma jelen adat szerint kevesen használják a *bánka* vagy *bánki* kifejezéseket, de közel 10 évvel ezelőtt ez természetes volt a falusiak, városiak, fiatalok és idősek körében is. (Gazdag 2021:81)

23. ábra. Képzazonosítási feladat_18

Láthatjuk, hogy a *locsolócső* és a *slag* magyar megnevezéseket a válaszadók egy része körülbelül egyforma arányban használja (22 és 16%-ban). A *sláng* szláv eredetű megnevezést pedig a legnagyobb arányban használták (60%-ban).

Mivel ez a tárgy a kerti munka egyik eszköze, ezért az emberek már a Szovjetunióban is ezt a kifejezést használták, átvették az orosz nyelvből. A fiatalabb

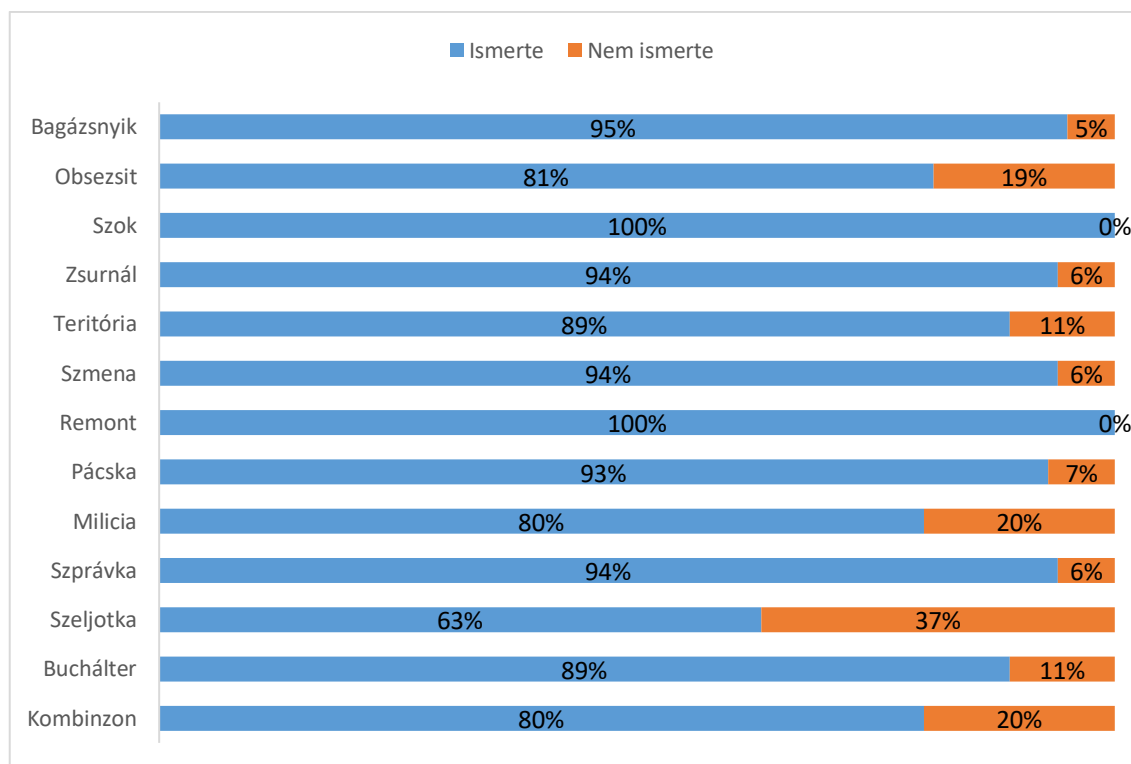
korosztály körében is használatos ez a szó, hiszen szüleiktől, nagyszüleiktől hallhatták a kerti munkákban való besegítésük közben.

Ezekon kívül előfordult a *tömlő* megnevezés is a válaszadók 2%-nál.

5.4. Kölcsönszavak jelentésének megadása

A következő néhány kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy mennyire jártasak adatközlőim a kölcsönszavak jelentésének meghatározásában, azaz mennyire értik, mit jelent egy-egy ukrán vagy orosz kölcsönszó. Ennél a feladatnál meg volt adva egy kölcsönszó, s annak jelentését vagy magyar megfelelőjét kellett odaírni.

24. ábra. Kölcsönszavak jelentése

Az első ilyen kölcsönszó a kombinzon volt. A szómagyarázatnál kiderült, hogy sokféleképpen értelmezik ezt a szót. Adatközlőim 20%-a nem is ismerte e szó jelentését. A többiek körülbelül tudták, hogy ruhadarabról van szó, de itt már megoszlanak a vélemények. 24%-a válaszadóimnak nem tudta pontosan, hogy milyen ruháról van szó, így egyszerűen a *ruha* szót adták meg. 19%-uk ismerte a szó valódi jelentését, tehát a *kezeslábas* szót írták. 16% a *munkaruha* szót említette meg, hiszen nálunk, a faluban a munkaruhára is mondják azt, hogy *kombinzon*. 12% a megkérdezettek közül *együtttest* írt,

5% *overált*, ami szintén egyberuhát jelent. 4 adatközlőnél olvashattam a *dzseki* választ. A többi válasz meglehetősen közel állt az eredeti jelentéshez.

A következő magyarázandó szó a *buchálter (könyvelő)* volt. Ezt a szót, szinte mindenki ismerte, hiszen a mai napig használják e kölcsönszót a falunkban, hiszen ha ügyintézésre kerül a sor, a városba mennek a „*buhálterekhez*.” Akiknek hivatalos munkahelyük van, sokszor kapcsolatba kerülnek a könyvelőkkel. Adatközlőim 89%-a tudta tehát e szó jelentését összesen. 11% nem tudta a szó jelentését, ide leginkább a legfiatalabb korosztálybeliek tartoztak (15-18 évesek).

Kiderült, hogy a *szeljotka* szót sokan nem ismerték (35%), de ma már nem igazán gyakori e szó használata. A fiatalok többsége nem hallott erről a szóról. Sokan azonban tudták, hogy halról van szó, viszont hogy milyen halról, itt már megoszlottak a vélemények. A válaszadók 29%-ának a válasza az volt, hogy *hal*, 20%-uk írta a *hering* megnevezést, 4% a *füstölt halat*, 2% *konzervhalat*, illetve 8% *sós halat* írt válaszul. Kettőn úgy gondolták, hogy települést jelent ez a szó, valószínűleg összekeverték egy másik szóval, mivel az ukrán *celo* szó falut jelent.

A válaszadók 94%-a helyes választ adott a *szprávka* szláv eredetű szó magyar megnevezésére, az *igazolás* magyar szót. Úgy gondolom, az emberek többsége ismeri ezt a még ma is használt szót, hiszen ha beteg valaki, akkor igazolást ír az orvos, vagy akár a községházáról is kérhetnek igazolást az emberek különböző ügyekben, s mivel Ukrajnában élünk, ezért a szó ukrán megfelelőjét használjuk. Akár idősebbekről van szó, akár fiatalabbakról, a legtöbben használják és ismerik e szót. De voltak itt is olyan adatközlők, akik nem ismerték e szó jelentését (6%).

A *milicia* szót adatközlőim 80%-a ismerte, így a *rendőrség* volt a legtöbb válasz, amit kaptam. Ma is használják elég gyakran ezt a szót a faluban az emberek, akár szóban, akár a közösségi média felületén, amikor tájékoztatják a lakosságot arról, hogy a rendőrség épp a falunkban vagy a falunk közelében tartózkodik. Ezt a szláv eredetű változatot ismerik a fiatalabbak és az idősebbek is egyaránt. Ennél a szómagyarázatnál előfordult még a *rendőr* szó is, ami elég közel van az előző válaszhoz abban a tekintetben, hogy a szláv eredetű *milicia* szó alapján létrejött a *milicista* szó is, amely a rendőrt jelenti. Válaszadóim 1%-a keverte össze a rendőrséget a katonasággal.

A szláv eredetű *pácska* szót nagy számban jól értelmezték (81%), akik *csomagot* válaszoltak. Voltak, akik a *tasak* (5%) vagy *doboz* (7%) szót adták meg magyarázatul.

Adatközlőim 7%-a nem tudta értelmezni ezt a szót. Falunkban e kölcsönszó jelen van az idősebbek és a fiatalabbak beszédében is.

A *remont* szintén egy olyan szó, ami jellemző településünk szóhasználatára. Nem is volt olyan, aki nem írt volna semmit vagy nem tudom választ adott volna erre a szómagyarázatra. Ennél a kérdésnél kiderült, kinek mit jelent a *remont*: *felújítást, javítást, tatarozást, munkálatokat, esetleg szerelést*. Mindegyik megfogalmazás tükrözte az adott szó jelentését.

A legtöbben értették e szó jelentését, legalábbis azt, hogy a munkával kapcsolatos. Az alábbi magyarázatokat kaptam: *műszakváltás, műszak (80%), munkaidő (10%), munkabeosztás (4%)*. E kérdésben szintén az tükröződik, hogy falunk lakosai értették a szó jelentését.

Néhányan voltak, akik nem tudták, mit jelent e szó (5%), s volt egy adatközlő, aki az orosz *смена* szóval keverte össze a *szmena* szót.

A kitöltők 81%-a *területként* magyarázta meg a *teritória* szláv eredetű szót. Ez a szó leginkább a középkorúak és idősebbek körében használatos. 8%-uk e szó alatt helyet értett. 11%-uk nem tudta, mit jelent ez a kifejezés. Ez a 11% a fiatalabbak korosztálya.

A *zurnál* kifejezésre többféle magyarázat, válasz érkezett. A legtöbb válasz az *osztálynapló/napló (48%), újság/magazin (30%)* volt. Néhányan a *folyóíratra* gondoltak a *zurnál* szó elolvasása után (7%), mások *könyvre (9%)*. A válaszadók 6%-a nem tudta e szót értelmezni. Ebből az derülhet ki, hogy sok mindenre használatos volt régebben a *zurnál* kifejezés, és ki mire asszociált e kifejezést olvasásakor, azt írta le válaszul. Akik nem tudták e kifejezés jelentését, azok valószínűleg nem nagyon hallották még ezt a megnevezést, s otthon sem használják így a szülei vagy nagyszülei.

A *szok* szláv eredetű szóra többféle jelentésmagyarázat érkezett. A leggyakoribb volt a *gyümölcslé (61%)*, aztán 31%-ban az *ivólé*, s végül 4-4%-ban a *rostos* és az *üditő*. Ebből is látszik, hogy milyen gazdag a magyar nyelvünk, hiszen mindegyik szó majdnem ugyanazt jelenti. Valamint a *szok* kifejezés is ismert mindegyik korosztály körében. Az *ivólé* magyarázatot inkább idősebbek írták, a *rostost* vagy *üditőt* pedig a fiatalabb korosztály (18-31 évesek).

Az obsezsit szónál a két leggyakoribb válasz a *kollégium (50%)* és a *bentlakásos iskola* vagy *iskolai szálló (24%)* volt. 7%-ban *munkásszállót* írtak adatközlőim, illetve 19%-uk nem tudta, mit jelent ez a szó. Valószínűleg a fiatalabb adatközlőim voltak

leggyakrabban azok, akik nem tudták e szó jelentését, hiszen ma már nem használják ezt a kifejezést olyan gyakran, mint a 20. században, hiszen ez egy orosz eredetű szó.

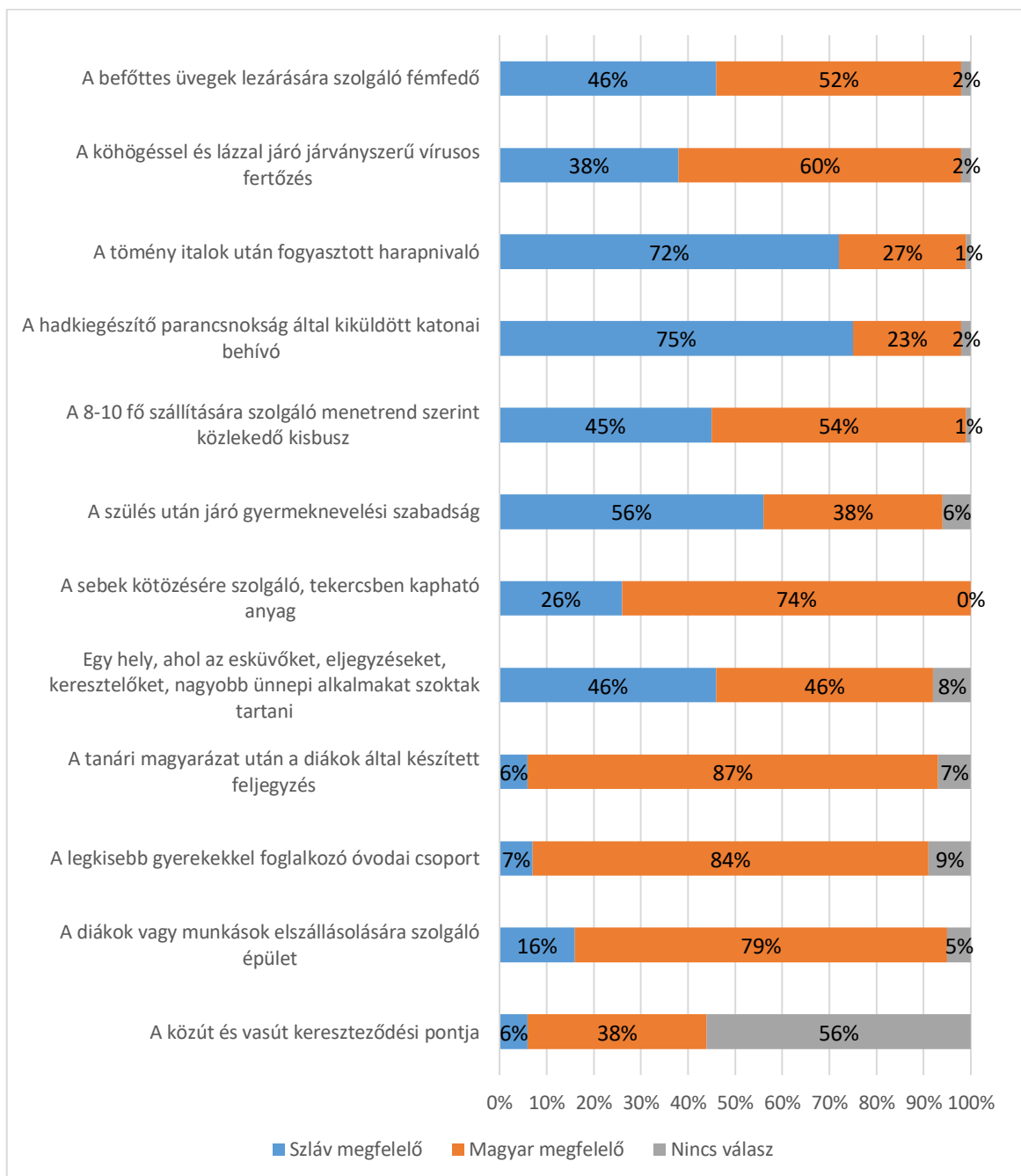
A *bagázsnyik* szót minden adatközlőm ismerte, hiszen 95%-uk *csomagtartót*, illetve *csomagteret* válaszolt. A válaszadók 5%-ának valószínűleg nem jutott eszébe magyarul a megfelelő szó, csak annyi, hogy *az autóban található, az autó része, vagy autóban van*. Érdekes módon a *bagázsnyik* szó a magyar nyelvben is használatos volt *bagázsia* megnevezéssel, ami katonai poggyászt jelentett.

5.5. Körülírások azonosítása.

A következő kérdéseknél válaszadóim megnevezték a körülírásban meghatározott dolgokat.

25. ábra. Körülírások azonosítása

Az 1. meghatározás: A közút és vasút kereszteződési pontja. Nagyon sokan (56%) nem tudták ezt értelmezni, de a leggyakoribb értelmezés a *vasúti átkelő* vagy *átjáró* volt. Mivel Dercenben nincs *vasúti átjáró* és a derceniek ritkán találkoznak vele, nem tudták a körülírást meghatározni. Vagyis válaszadóim 56%-a *nem tudom* választ adott. A *vasúti átkelő* vagy *vasúti átjáró* magyar megnevezést 23 adatközlőm válaszolta. Ennek szláv

megfelelőjét 4 adatközlő. Voltak még egyéb válaszok is: *sorompó*, *keresztződés*, *sín*, *csomópont*. Volt más szláv eredetű válasz is: *perevál*, *perehresztya*.

A 2. meghatározás: A diákok vagy munkások elszállásolására szolgáló épület. Ennél a körülírásnál megoszlóak a válaszok, bár a megkérdezett személyek többsége tudta, hogy ez szálláshelyet jelent. Ez azért lehet, mert sokan mentek el tanulni régebben is, és most is sokan mennek, így ismerik ezt az épületet. Valamint sokan dolgoznak, mivel van erre lehetőségük, s ők is igénybe veszik a szállókat. Valaki inkább csak a diákok szálláshelyére gondolt, a *kollégiumra*, mások viszont inkább a munkásokra (*munkásszálló*), de a legtöbb válasz a *szálló* volt. 16%-uk a szláv eredetű szót használta (*obsezsit*). Jóval többen használtak magyar eredetű szavakat: *kollégium* (33%), *munkásszálló* (10%), *szálló* (36%). A válaszadók 5%-a nem tudta a megfelelő választ.

A 3. meghatározás: A legkisebb gyerekekkel foglalkozó óvodai csoport. Itt a válaszadók 65%-a írta a *bölcsöde* (*bölcsi*), *bölcsöde* magyar kifejezéseket magyaráztaként, 7%-uk pedig a szláv eredetű *jászli* kifejezést használta. A *kiscsoport* válasz is előfordult 15%-ban. 4%-ban előfordult a napközi válasz is, ami nem az óvodához tartozik, hanem már az iskolához. Mivel falunkban már régóta működik óvoda, ezért a megkérdezettek többsége megfelelő választ adott erre a kérdésre. Ma már a *bölcsöde* kifejezést gyakrabban használják, mint a *jászlit*. A szláv eredetű megfelelője kiszorítódott a szovjet-rendszer elmúlásával, az emberek szívesebben használják a magyar megfelelőt. Itt is voltak olyanok, akik nem tudtak válaszolni (9%).

A 4. meghatározás: A tanári magyarázat után a diákok által készített feljegyzés. Túlnyomó többségben a *jegyzet* magyar megnevezés fordult elő itt (81%), a *konszpekt* szláv eredetű megfelelője viszont csak 6%-ban. Itt is voltak eltérő megnevezések: *házi feladat* (3%), *piszkozat* (2%), *puska* (1%), s voltak, akik nem tudták megnevezni a körülírt szót (7%). Ezekből a válaszokból az derült ki, hogy a magyar megfelelő kiszorítja a szláv megfelelőt. Az órákon ma már jegyzetet készítünk, míg régen a *konszpekt* készítés hangzott el az órákon. Ma már a tanárok arra igyekeznek, hogy minden szót magyarul mondjanak, persze ez alól kivételt képeznek az ukrán órák.

Az 5. meghatározás: Egy hely, ahol az esküvőket, keresztelőket, eljegyzéseket, nagyobb ünnepi alkalmakat szokták tartani. Ez a meghatározás egyszerű volt mindenki számára, hiszen régebben is voltak nagyobb ünnepi alkalmak, ahogyan ma is vannak esküvők, keresztelők, eljegyzések, egyéb ünneplések. Régen többnyire a saját udvarokon, sátorban bonyolították le azokat, míg ma már nincsenek sátras esküvők falunkban, minden nagyobb

ünnepséget éttermekben bonyolítanak le. Amint látjuk, egyforma arányban kaptam válaszul a *resztorán*, valamint az *étterem* (*vendéglő*) magyar szavakat. Ez arról tanúskodik, hogy településünkön megtalálható ugyanolyan arányban a szláv megfelelő és a magyar megfelelő szó. A templom részben helyszíne az esküvőnek fogadalomtételkor és keresztelőkör is a gyermek megkeresztelésénél, ezért ilyen válasz is érkezett. Előfordult a *hotel* megnevezés is, hiszen ott is tarthatnak ünnepi alkalmakat, és a hotel része lehet az étterem.

A 6. meghatározás: A sebek kötözésére szolgáló tekercsben kapható anyag. A válaszadók többsége (59%) a *till* (*tilt*) megnevezéseket írta. Falunkban ez a megnevezés a leggyakoribb, hozzátartozik a falu nyelvjárásához, ezt ismerik az idősebb és fiatalabb adatközlők is. 26%-uk az orosz eredetű *bint* szót használta. Ez volt a második leggyakoribb válasz. Mivel a patikában kapható gyógyszerekre, kötszerekre ukránul van írva megnevezésük, ezért gyakorivá vált az ilyen módon való használat az emberek körében. A magyar megnevezésekhez tartozott még a *fásli* (2%), *géz* (8%) és a *kötszer* (5%).

A 7. meghatározás: A szülés után járó gyermeknevelési szabadság. A legtöbb adatközlő (56%) a *dekret* szót használta, ami szláv eredetű szó, 32-en a *GYES* kifejezést használták. 3-3% pedig a *GYED*, valamint a *szülési szabadság* magyar eredetű kifejezéseket írta. 6%-uk nem tudta a választ. Ebből kiderült, hogy településünkön még mindig a szláv eredetű *dekret* szót használják a mai napig. Valószínűleg ez azért van, mert ha egy nő szülési szabadságra megy, előtte különböző ukrán nyelvű orvosi papírokat kell elintézni, amit le kell adni a szintén ukrán nyelvű hivatalokba, ahol meghatározzák a szülési szabadság kezdetét és végét.

A 8. meghatározás: A 8-10 fő szállítására szolgáló menetrend szerint közlekedő kisbusz. A legtöbben a *marsutka* kifejezést részesítették előnyben (45%), amely szláv eredetű szó. A *marsutka* szót használják ma is gyakran idősebbek és fiatalabbak is, hiszen ma is jár ilyen típusú busz a falunkba, ezért ismerik sokan. Nem sok eltéréssel a *mikrobusz* szó következett (32%). E két alakban használatos leginkább a fogalom. Majd 17%-ban a *busz* megnevezés, kevés mennyiségben volt jelen a *kisbusz* (3%) és az *iránytaxi* (2%). Egy adatközlő nem tudta a választ.

A 9. meghatározás: A hadkiegészítő parancsnokság által kiküldött katonai behívó. A válaszadók többsége az orosz eredetű *poveszka* (*povesztká*) szót írta le, jóval kevesebben írták azonban a magyar *behívó* szót (20%), vagy az *értesítést* (3%). Ez azért van így, mert 2013 novemberében kezdődtek a tüntetések Kelet-Ukrajnában, majd pedig kitört a háború, így falunk felnőtt, katonaköteles férfijainak is kézbesítettek *katonai behívókat* (*povesztká*).

Így a fiatalabb korosztály is tudja ezt a szláv eredetű szót. Akár a régi Szovjetúnióban, akár a mai Ukrajnában is küldtek *povesztkát*, így az idősebbek is használják ezt a szót. Adatközlőim 2%-a nem tudta a választ.

A 10. meghatározás: A tömény italok után fogyasztott harapnivaló. Az orosz eredetű *zákuszká* (*zakuszka*) szót használják a legtöbben a válaszadók közül. A többi válasz megoszló, mindenkinek mást jelent a harapnivaló, volt, aki *szalonnát* vagy *kolbászt* írt (12%), vagy épp *hidegtálat* (7%), *nasit* (4%), *szendvicset* (2%) vagy *citromot* (1%), esetleg nem tudta a választ a definícióra (1%).

A 11. meghatározás: A köhögéssel és lázzal járó járványszerű vírusos fertőzés. A kérdőívet kitöltők 47%-a az *influenza* szót írta a meghatározásra. Kicsit kevesebben a *gripp* szláv eredetű szót írták (38%). Nem sok a különbség e két arány között, de mégis elterjedtebb már a magyar szó. Kevés mennyiségben voltak még egyéb válaszok is: *járvány* (2%), a legújabban megjelent *Covid19* (2%), *nátha* (4%), *tuberkulózis* (1%), *megfázás* (3%), *betegség* (1%). Két ember nem tudott válaszolni.

A 12. meghatározás: A befőttes üvegek lezárására szolgáló fémfedő. A legutolsó meghatározásban nincs sok eltérés az orosz eredetű *kröska* (*kréska*) kifejezés és a magyar *fedő* kifejezések gyakorisága között. Az orosz eredetű kifejezéseket a középkorúak és idősebbek használják leginkább, de akadnak a fiatalabbak között is olyanok, akik a magyar megfelelő helyett inkább a szláv kölcsönszót alkalmazzák egy-egy beszédhelyzetben. A válaszadók 2%-a pedig nem tudott mit írni.

5.6. Az adatközlők által megadott kölcsönszavak

Végül pedig megkértem adatközlőimet, hogy amennyiben tudnak még olyan kölcsönszavakat felsorolni, amelyek nem szerepeltek a kérdőívben, írják le azokat. Összesen 124 szó gyűlt össze, melynek túlnyomó többsége főnév.

A következő válaszokat kaptam:

analíz – or. анализ, ukr. аналіз – vegyelemzés, vérvizsgálat

armatura – or., ukr. арматура – betonvas

avarijka – or. аварійка – 1. elakadást jelző lámpa, 2. vészfény

bák – or., ukr. бак – (üzemanyag) tartály

bánka – or., ukr. банка – 1. (befőttes) üveg, 2. palack

bezbásenka – or., ukr. безбашенка – vízszivattyú

bezkamerka – or., ukr. безкамерка – (gumi)abroncs tömlő nélkül

bilizna – ukr. білизна – fehérítőszer
bint – or., ukr. бинт – kötszer
bolt – or., ukr. болт – anyacsavar
bordacsok – or., ukr. бардачок – kesztyűtartó
borscs – or., ukr. борщ – borscsleves, ukrán céklaleves
bloknot – or., ukr. блокнот – jegyzettömb
brigád – or., ukr. бригада – munkáscsoport
bufer – or. ukr. буфер - lökhárító
center – or., ukr. центр – központ
csáj – or., ukr. чай – tea
csájnyik – or., ukr. чайник – teáskanna, teafőző
cseburek (csiburek) – or., ukr. чебурек – húsos rétes, húsos fánk
csemodán – or., ukr. чемодан – bőrönd
dáváj – or., ukr. давай – 1. adj, 2. indulj, gyerünk, nosza
dezsural – ukr. дежурити, or. дежурить – ügyeletet tart, őrködik
dovidka – ukr. довідка – 1. igazolás, 2. jelentés, tájékoztatás
druzsba – or., ukr. дружба – láncfűrész
ekrán – or., ukr. екран – képernyő
eszkavátor – or., ukr. екскаватор – markológép
ferma – or., ukr. ферма – farm
főszesztra – or., ukr. сестра – főnővér
gráver – or., ukr. гравер – véső
gruzin – or., ukr. грузин – 1. grúz, 2. grúz nemzetiségű ember
gyidu – or., ukr. діду – nagyapa
hájka – or., ukr. гайка – anyacsavar
hermetyik – or., ukr. герметик – tömítőanyag
hirurg – or., ukr. хірург – sebész
izolenta – or., ukr. ізолента – szigetelő szalag
járem – or., ukr. ярем – iga
kalendár – or., ukr. календар – naptár
kalesza – or., ukr. колеса – kerekek
kapot – or., ukr. капот – motorháztető
karacse – or., ukr. короче – röviden

kávilj – or., ukr. кофе – kávé
klijonka - or., ukr. кліюнка – nájlón (nejlon)
kolonka – or., ukr. колонка – vízmelegítő bojler
kopek – or. копейка, ukr. копійка – fémpénz
korpusz – or., ukr. корпус – (ház)tömb, épületszárny
krán – or., ukr. кран – emelő(daru), toronydaru
kröska – ukr. кришка – fedő (az üvegedényen)
kufajka – or. фуфайка – 1. pufajka, vattakabát, vattaruha, 2. kötött alsóruha, trikó
kurtka - or., ukr. куртка – dzseki, rövid felső férfikabát
kvitancia – ukr. квитанція, or. квитанция – 1. nyugta, 2. elismervény
lobovöj – or., ukr. лобовий – elülső
lomik – or., ukr. ломік – emelőrúd
mantyirovka (montyirovka) – ukr. мантіровка or. монтировка – csavarkules, feszítővas
marsutka – or., ukr. маршрутка - iránytaxi
medszesztra – or., ukr. медсестра – ápoló, segédnővér
mufta – or., ukr. муфта – kuplung
murkó – or. морковь – sárgarépa
náprávlényie – or. направление – kórházi beutaló
nozsóka – or., ukr. ножовка – fémfűrész
ocsered – or. очередь – 1. sor, 2. egymásutániség, sorrend
otrobovka – or., ukr. отробовка – mintavétel
pálocski – or. палочки – kukorica rudacskák, pufi
pancsik – or. пончик – fánk
páпка – or., ukr. папка – mappa, irattartó
pecska – or., ukr. печка – melegítő az autóban
perehodnyik – or., ukr. перегоднік – adapter
perenoszka – or., ukr. переноска – hosszabbító
perevál – or., ukr. перевал – 1. (hegy) szoros, hágó
platnyi – or., ukr. платні – alátét
plávki – or., ukr. плавки – úszónadrág
poscosz – or., ukr. подсос – szivató
podfárnyik – or., ukr. подфарнік - fényszóró
ponyátno – or. понятно – érthető, érthetően

potyóka – or. путевка – 1. menetlevél, 2. beutaló (üdülőhelyre)
porvort – or., ukr. поворот – fordulat, kanyar
porvortnyik – or., ukr. поворотник – irányjelző
práva – ukr. права водія – gépjárművezetői jogosítvány
priszposzoblenyie – or. приспособления – kellék
prokládká – or., ukr. прокладка – alátét
proplátka – or., ukr. проплаток – fizetés
puszkács – or., ukr. пускач – traktorba való kismotor
rájkom – ukr. райком – járási tanács
rejsz – or., ukr. – рейс – meghatározott útvonalon való közlekedés
rubilnyik – or. рубильник - kapcsoló
rucska – or., ukr. ручка – toll
sájba – or., ukr. шайба – korong
saslik – or., ukr. шашлик – sáslik, nyársra tűzött hús
stráf – or., ukr. штраф – bírság
supp – or., ukr. суп – leves
szalát – or., ukr. салат – saláta
szekretár – or. секретарь, ukr. секретар – titkár
szesztra – or., ukr. сестра – nővér
szitka – or. сетка, ukr. сітка – 1. háló, 2. hálóból készült tasak
szitkabolt – or., ukr. сітка болт – hálós csavar
szkrepka – or., ukr. скрепка – gémkarocs
szojárka – or., ukr. солярка – 1. gázolaj, 2. üzemanyag
szolomka – or., ukr. соломка – sós pálcika
szosiszki – or., ukr. сосиски – 1. virsli, 2. hosszú, vékony, kifőzve fogyasztott hústermék
szörnyiki – or., ukr. сирники – túrós lepény, szörnyiki
sztartyer – or., ukr. стартер – indító, starter
sztipendium – or. стипендия, ukr. стипендія – ösztöndíj
sztojánka – or., ukr. стоянка – parkoló
sztolova – or. столовая – 1. ebédlő, 2. étkezde
sztyomnyik – or. съемник – húzó
szuvenyir – or. сувенир, ukr. сувенір – emléktárgy készítő üzem
szvetafor – or. светофор – jelzőlámpa, közlekedési lámpa

taburetka – or., ukr. табуретка – hokedli szék
tehoszmoťr – or., ukr. техосмотр – autóellenőrzés
trásza - or., ukr. траса – főút
trossz – or., ukr. трос – sodort drótkötél
tulka – or., ukr. втулка – dugattyú
tumbocska – or., ukr. тумбочка – éjjeliszekrény
turnyik – or., ukr. турник – puújtó
tyáha – or., ukr. тяга – hajtóerő
tyipá – or., ukr. тiпа – mintha
varenyiki – or. вареники – krumplis derelye
vilka – or. вилка, ukr. вiлка – villa
zájáva – or., ukr. заява – kérvény
zakuszka – or., ukr. закуска – harapnivaló, előétel
zapászka – or., ukr. запас – pótalkatrész
zazsigalka – or. зажигалка, ukr. зажігалка – öngyújtó
znák – or., ukr. знак – jel
zsátka – or., ukr. жатка – aratógép vágóasztala
zsvácska – or., ukr. жвачка – rágógumi

Munkám megkezdése előtt három hipotézist állítottam fel. Az első hipotézisem szerint minden derceni ember ismer ukrán vagy orosz kölcsönszavakat. Ez az állítás beigazolódott, bár néhány helyen egy-egy kérdésnél nem tudott minden adatközlő válaszolni, de összességében nézve minden adatközlőm ismer kölcsönszavakat, hiszen meg tudják határozni azok jelentését.

A második hipotézisem az volt, hogy a kutatásban résztvevő 15–18 évesek kevés ukrán vagy orosz kölcsönszó jelentését értik. Úgy gondolom, ez a hipotézis nem igazolódott be egészen. A 15–18 éves korosztályban voltak ugyan, akik sok kölcsönszó jelentését nem értették, vagy inkább csak magyar eredetű szavakat használtak egy-egy dolog megnevezésére, de voltak olyanok is, akik nagyon sok orosz-ukrán eredetű szót soroltak fel és használnak is, s megértették a kérdőívben felsorolt kölcsönszavakat. Így összességében elmondhatom, hogy nem kevés kölcsönszó jelentését értik meg a legfiatalabb adatközlők.

A harmadik hipotézisem szerint a 45 évnél idősebb emberek gyakrabban neveznek meg ukrán vagy orosz kölcsönszavakat, mint a fiatalabbak.

Ez a hipotézis beigazolódott, mivel a 45 év felettieknek sokszor egy-egy kölcsönszó hamarabb eszükbe jut, mint annak magyar megfelelője. Írták több alkalommal a 60 éven felüliek, hogy nem jut eszükbe magyarul a kölcsönszó jelentése, de többnyire mindet értették, ritkán volt „*nem tudom*” a válasz.

Úgy gondolom, ezek a szavak a szókincsük részévé váltak.

ÖSSZEFOGLALÁS

Összességében elmondhatom, hogy a derceni lakosok mindennapos kapcsolatban vannak a kölcsönszavakkal, egyesek munkahelyük, vásárlás miatt, mások pedig a hivatali ügyintézés, illetve tanulmányaik kapcsán. E szavak bekerülnek kommunikációjukba, része az aktív és/vagy passzív szókincsüknek.

A kisebbségi helyzet arra ösztönöz bennünket, magyarokat, hogy minél több szláv szót sajátítsunk el, tehát, aki több kölcsönszót ismer, annak nem válik-e tudás kárára, csakis a hasznára. Mivel Ukrajnában élünk, ahol az államnyelv az ukrán, ezért az iskolákban tanulják az ukrán nyelvet a magyar ajkú tanulók, ezáltal több szót is elsajátítanak. Az idősebbek nyelvében pedig sok orosz eredetű szó van, mivel ők az oroszot tanulták, mint államnyelvet.

Szakdolgozatomban a magyar-ukrán nyelvi kapcsolatok tükröződését vizsgáltam szülőfalumban, Dercenben. A vizsgálatot kérdőív segítségével végeztem el 100 adatközlővel, akiknek mindegyike ismer és használ kölcsönszavakat.

Eredményeim során kiderült, hogy a lakosok közül a legtöbben megszokásból, kényelemszeretetből használják ezeket. Sokan pozitívan tekintenek e másodnyelvi elemekre, s kulturális örökségként, a környezet hatásaként azonosítják azokat, szívesen használják a mindennapokban, néha kiszorítva a magyar változatokat, hiszen az itt élők napi kapcsolatba kerülnek az államnyelvvél. Elenyésző mennyiségben kaptam negatív színezetű válaszokat is, de közülük is megértették a kifejezéseket, meghatározásokat.

A szláv kifejezések használata általában nem korhoz kötött. De megállapítottam, hogy a 45 évnél idősebb adatközlőim gyakrabban használtak egy-egy kifejezés megnevezésére szláv kölcsönszót, mint a tőlük fiatalabbak. De a legfiatalabb korosztály (15-18 évesek) is elég jól értették ezeket a szavakat, sőt közülük is sokan soroltak fel pluszban olyan kifejezéseket, melyeket ők ismernek vagy használnak. A fiatalabb korosztály (15-18 és 19-30 évesek) azokat a szavakat nem ismerték, melyek manapság már nem használatosak falunk körében.

IRODALOMJEGYZÉK

- Benő Attila 2004. A kölcsönszó jelentésvilága. A román-magyar nyelvi érintkezés lexikai-szemantikai kérdései. Erdélyi Tudományos Füzetek 246. Kolozsvár: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása
- Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2003. A kétnyelvűség típusai a kárpátaljai magyar közösségben. In. Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola
- Botlik József – Dupka György 1993. Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Ungvár – Budapest: Intermix Kiadó, Pp 126-128
- Crystal, David 1998. A nyelv enciklopédiája. Budapest: Osiris Kiadó
- Csernicskó István 1995. A kárpátaljai magyarság és a kétnyelvűség (1945-1993). In. Kassai Ilona szerk. *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete
- Csernicskó István 1997. Amit a kárpátaljai magyar kétnyelvűségről tudunk. In. Kiss Gábor és Zaicz Gábor szerk. *Szavak- Nevek- Szótárakm Írások Kiss Lajos 75. születésnapjára*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete
- Csernicskó István 1998. A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján). Budapest: Osiris Kiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely
- Csernicskó István 2010. Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról. Budapest – Beregszász: MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Hodinka Antal Intézet
- Gazdag Vilmos 2018. Segédkönyv a szláv – magyar nyelvi kapcsolatok tanulmányozásához. Beregszász – Ungvár: „RIK-U” Kiadó
- Gazdag Vilmos 2021. Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban. Törökbálint: Termini Egyesület
- Karmacs Zoltán 2007. Kétnyelvűség és nyelvelsajátítás. Ungvár: PoliPrint
- Kontra Miklós 2013. Magyar kétnyelvűség – áldás vagy átok? In. *Hungarológiai Közlemények* 2013/3. Újvidék: Bölcsész tudományi Kar

- Kopasz Gyula 2015. „Nemzetségalapító” Derczeni Dercsényi János, az elfeledett polihisztor. http://kmmi.org.ua/uploads/attachments/books/books-pdf/egyutt_2015_2.pdf
- Kótyuk István 1991. A kétnyelvűség és a kárpátaljai magyar köznyelv. In. *Kétnyelvűség a Kárpát-medencében*. Budapest: Széchenyi Társaság a Pszicholingva Nyelviskola közreműködésével.
- Lajos Mihály 2012. Község a Kerek-hegy alatt. <https://karpataljalap.net/2012/06/29/kozseg-kerek-hegy-alatt>
- Márku Anita 2013. „Po Zákárpátszki”. Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben. Ungvár: „Líra” Poligráfcentrum
- Molnár József–Molnár D. István 2005. Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. Beregszász: PoliPrint.
- Skutnabb-Kangas, Tove 1997. *Nyelv, oktatás és a kisebbségek*. Budapest: Teleki László Alapítvány.

Резюме

Загалом можна сказати, що жителі с. Дерцен щодня зустрічаються із запозиченими словами, деякі з них пов'язані з роботою та покупками, а інші - з адміністрацією офісів та навчанням. Ці слова входять у їх спілкування та є частиною їх активного та / або пасивного словника.

Ситуація з меншиною спонукає нас, угорців, вивчати якомога більше слов'янських слів, тому той, хто знає більше запозичених слів, не буде шкодити знанням, а лише буде на його користь. Оскільки ми живемо в Україні, де державною мовою є українська, тому угорськомовні учні у школах вивчають українську мову і таким чином знають більше слів. В мові старших осіб можна виділити багато слів російського походження, оскільки вони в школі вивчали російську мову, як державну.

У своїй роботі я досліджувала відображення угорсько-українських мовних відносин у рідному селі Дерцен. Дослідження проводилося методом анкетування. В опитування брало участь 100 респондентів, які всі знають і використовують запозичені слова.

Із результатів виявилось, що більшість мешканців користуються запозиченими словами із незвички та комфорту. Багато людей сприймають елементи другої мови позитивно, визначаючи їх як культурну спадщину, із задоволенням використовують їх у повсякденному житті, іноді витісняючи угорські версії, оскільки люди, що живуть тут, щодня контактують з державною мовою. При опитуванні було отримано тільки незначну кількість негативних відповідей, але вони також розуміли запозичені терміни та визначення.

Використання слов'янських термінів, як правило, не пов'язане з віком. Проте виявляється, що серед респондентів у віці старше 45 років частіше вживають слов'янські запозичення. Але навіть наймолодша вікова група (15-18 років) досить добре розуміла ці слова, і багато з них навіть перелічували плюс терміни, які вони знають або використовують, і не були зазначені в анкеті. Молодша вікова група (15-18 та 19-30 років) не знала слів, які сьогодні вже не вживаються серед мешканців нашого села.

MELLÉKLET

Kölcsönszavak használata

Üdvözlök mindenkit!

Kükri Zsófia vagyok, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola magyar szakos, negyedik évfolyamos, levelező tagozatos hallgatója.

Az alábbi kérdőív kitöltésével szakdolgozatom megírását segíti elő, melyben a kölcsönszavak használatát vizsgálom Dercenben.

A kérdőív kitöltése önkéntes, az adatgyűjtés név nélkül történik. Válaszát előre is köszönöm!

*Kötelező

1. Neme: *

Soranként csak egy oválist jelöljön be.

- Nő
 Férfi

2. Életkora: *

Soranként csak egy oválist jelöljön be.

- 15-18
 19-30
 31-45
 46-60
 60+

3. Születési helye: *

_____

4. Jelenlegi lakhelye: *

_____

5. Anyanyelve: *

Soranként csak egy oválist jelöljön be.

- magyar
 ukrán
 orosz
 Egyéb: _____

6. Nemzetisége: *

Soranként csak egy oválist jelöljön be.

- magyar
 ukrán
 orosz
 Egyéb: _____

7. Ön használ-e az orosz vagy ukrán nyelvből származó szavakat a magyar beszédében? *

Soranként csak egy oválist jelöljön be.

- Igen
 Nem

8. Ön szerint miért használjuk ezeket a szavakat? *

_____

9. Ön szerint kik körében gyakoribb az ilyen szavak használata? *

Soranként csak egy oválist jelöljön be.

- Idősebbek körében
 Fiatalabbak körében
 Nem korhoz kötött

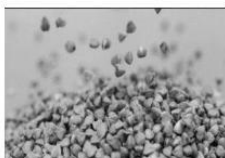
10. Mit lát a képen? Ha az Egyéb opciót választja, írja oda, mire gondolt! *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Zsemle
- Zsömle
- Bulocska
- Egyéb: _____

11. Mit lát a képen? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Grecska
- Hajdina
- Tatárka
- Egyéb: _____

12. Mit lát a képen? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Pricept
- Utánfutó
- Potkocsi
- Egyéb: _____

13. Mit lát a képen? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Börtön
- Csurma
- Tömlőc
- Egyéb: _____

14. Mit lát a képen? *

Soranként csak egy oválit jelöljön be.

- Beszedka
- Filagória
- Kerti pavilon
- Egyéb: _____

15. Mit lát a képen? *

Soranként csak egy oválit jelöljön be.

- Avária
- Baleset
- Karambol
- Egyéb: _____

16. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

17. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

18. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

19. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

20. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

21. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

22. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

23. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

24. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

25. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

26. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

27. Nevezze meg, mi van az alábbi képen! *

Tudja-e mit jelentenek az alábbi szavak?

Amennyiben tudja e szavak jelentését, írja le azokat.

28. kombinzon *

29. buchälter *

30. szeljtka *

31. szprávka *

32. milícia *

33. pácska *

34. remont *

35. szmena *

36. teritória *

37. zsumál *

---

38. szok *

---

39. obsezsit *

---

40. bagázsnyik *

Nevezze meg a körülírásban meghatározott dolgokat!

41. A közút és vasút kereszteződési pontja: *

---

42. A diákok vagy munkások elszállásolására szolgáló épület: *

---

43. A legkisebb gyerekekkel foglalkozó óvodai csoport: *

---

44. A tanári magyarázat után a diákok által készített feljegyzés: *

---

45. Egy hely, ahol az esküvőket, eljegyzéseket, kereszteleket, nagyobb ünnepi alkalmakat szokták tartani: *

---

46. A sebek kötözésére szolgáló tekercsben kapható anyag: *

---

47. A szülés után járó gyermeknevelési szabadság: *

---

48. A 8-10 fő szállítására szolgáló menetrend szerint közlekedő kisbusz: *

---

49. A hadkiegészítő parancsnokság által kiküldött katonai behívó: *

---

50. A tömény italok után fogyasztott harapnivaló: *

---

51. A köhögéssel és lázzal járó járványos vírusos fertőzés: *

---

52. A befőttes üvegek lezárására szolgáló fémfedő: *

---

53. Ha ismer még olyan orosz vagy ukrán eredetű szavakat, amelyek nem szerepeltek a kérdőívben, akkor azokat legyen szíves itt felsorolni!

Cím nélküli
Válaszait és a kitöltésre szánt idejét hálásan köszönöm!

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007910601

Дата перевірки:
18.05.2021 15:06:43 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
18.05.2021 21:55:21 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Kukri Zsófia_Magyar szak_Szakdolgozat_2021

Кількість сторінок: 51 Кількість слів: 9001 Кількість символів: 69161 Розмір файлу: 1.84 MB ID файлу: 1008002898

4.13% Схожість

Найбільша схожість: 1.68% з Інтернет-джерелом (http://real.mtak.hu/79423/1/Gazdag_Vilmos_Segedkonyv_2018_final_20..)

4.13% Джерела з Інтернету

262

Сторінка 53

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

5